

**STICHTING PIETERSKERK LEIDEN
TE LEIDEN**

Accountantsrapport 2019

INHOUDSOPGAVE

Pagina

ACCOUNTANTSRAPPORT

1	Resultaat	2
2	Financiële positie	3

FINANCIEEL VERSLAG

1	Bestuursverslag	5
---	-----------------	---

JAARREKENING

1	Balans per 31 december 2019	29
2	Staat van baten en lasten over 2019	30
3	Kasstroomoverzicht 2019	31
4	Grondslagen voor waardering en bepaling van het saldo van baten en lasten	32
5	Toelichting op de balans per 31 december 2019	37
6	Toelichting op de staat van baten en lasten over 2019	50

OVERIGE GEGEVENS

1	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	56
---	---	----

BIJLAGEN

1	Overzicht vaste activa	
---	------------------------	--

ACCOUNTANTSRAPPORT

1 RESULTAAT

1.1 Vergelijkend overzicht

Het exploitatieresultaat over 2019 bedraagt negatief € 1.067 tegenover negatief € 3.909 over 2018. De exploitatieresultaten over beide jaren kunnen als volgt worden samengevat:

	Realisatie 2019	Begroting 2019	Realisatie 2018
	€	€	€
Baten			
Opbrengsten	1.813.644	1.663.500	1.787.523
Subsidiebaten	403.046	388.500	391.386
	<u>2.216.690</u>	<u>2.052.000</u>	<u>2.178.909</u>
Lasten			
Directe kosten			
Project management	1.038.320	823.000	944.789
Indirecte kosten			
Personeelslasten	559.483	579.000	566.908
Afschrijvingen materiële vaste activa	181.292	198.000	175.606
Overige bedrijfslasten	256.546	258.500	304.845
Som der lasten	<u>997.321</u>	<u>1.035.500</u>	<u>1.047.359</u>
Resultaat	<u>181.049</u>	<u>193.500</u>	<u>186.761</u>
Financiële baten en lasten	<u>-182.116</u>	<u>-200.000</u>	<u>-190.670</u>
Saldo	<u><u>-1.067</u></u>	<u><u>-6.500</u></u>	<u><u>-3.909</u></u>

2 FINANCIËLE POSITIE

Uit de balans is de volgende financieringsstructuur af te leiden:

	31-12-2019		31-12-2018	
	€	€	€	€
Beschikbaar op lange termijn:				
Kapitaal	779.632		744.379	
Voorzieningen	40.000		20.000	
Langlopende schulden	33.397		4.454.464	
		853.029		5.218.843
Waarvan vastgelegd op lange termijn:				
Materiële vaste activa		5.124.061		5.310.846
Vastgelegd op lange termijn, gefinancierd met middelen op korte termijn		-4.271.032		-92.003
Dit bedrag is als volgt aangewend:				
Vorraden	6.961		10.338	
Vorderingen	133.806		130.810	
Liquide middelen	508.768		386.875	
		649.535		528.023
Af: kortlopende schulden		4.920.567		620.026
Werkkapitaal		-4.271.032		-92.003

FINANCIEEL VERSLAG

Jaarverslag 2019

Verslag Raad van Toezicht 2019

De Stichting Pieterskerk Leiden kent sinds 2012 een Raad van Toezicht-model, waarbij conform de statuten een directiereglement is opgesteld. De Raad van Toezicht houdt toezicht op de directie en het gevoerde beleid, waarbij het de directie met advies terzijde staat. De zittingsduur in de Raad van Toezicht is drie jaar. De leden zijn tweemaal herbenoembaar en treden af volgens een rooster van aftreden.

Samenstelling Raad van Toezicht

Eén lid van de Raad van Toezicht is statutair voorzitter van de Stichting Vrienden van de Pieterskerk Leiden en een lid van de Raad van Toezicht is bestuurslid van de Vereniging Orde van St. Pieter, daarnaast zijn de Universiteit Leiden en de gemeente Leiden statutair vertegenwoordigd met een kwaliteitszetel. De Stichting Pieterskerk Leiden hanteert een reglement voor Raad van Toezicht, dat in 2019 is vastgesteld. Op 31 december 2019 bestond de Raad van Toezicht uit negen personen:

mevrouw drs. M. H. Schultz van Haegen (1970)

voorzitter Raad van Toezicht

Benoeming in 2020, herbenoeming per december 2023, aftreden uiterlijk in 2029

Hoofdfunctie: CEO Stichting Porticus

Nevenfuncties:

- * Lid van de Raad van Toezicht van het Sieboldhuis
- * Lid van de Raad van Toezicht Naturalis

mevrouw Prof. dr. M.J.A.M. Ahsmann (1951)

secretaris Raad van Toezicht

Herbenoeming per 2018, aftreden uiterlijk in 2021

Hoofdfunctie: Senior rechter A rechtbank Den Haag

Nevenfuncties:

- * Bijzonder hoogleraar Rechtspleging Juridische faculteit Leiden
- * Lid adviesraad Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum (WODC)
- * Secretaris Commissie voor de uitgave van een Geschiedenis der Nederlandse Rechtswetenschap van de KNAW
- * Docent SSR, Juridische Akademie en Academie voor de Rechtspraak
- * Lid redactie Tijdschrift voor de Procespraktijk

de heer drs. J. Th. Hoekema (1952)

vertegenwoordiging in RvT namens de Stichting Vrienden van de Pieterskerk

Herbenoeming per 2018, aftreden uiterlijk in 2021

Hoofdfunctie: (waarnemend) burgemeester

Nevenfuncties:

- * Voorzitter Stichting Vrienden van de Pieterskerk Leiden
- * Voorzitter Raad van Advies Muziek- en Dansopleiding Prins Claus Conservatorium, Hanze Hogeschool Groningen
- * Lid Bestuur Codart Foundation, Den Haag
- * Lid Ledenraad Koninklijk Instituut voor de Tropen, Amsterdam
- * Lid Bestuur Nationale Commissie Duurzame Ontwikkeling (NCDO), Amsterdam
- * Voorzitter Raad van Toezicht Museum van Oudheden, Leiden
- * Voorzitter Raad van Toezicht Nederlands Letteren Fonds, Amsterdam
- * Lid Bestuur Bertha/IDFA Fund, Amsterdam
- * Co-voorzitter Vereniging Schouwburg- en Concerndirecties (VSCD) Amsterdam
- * Voorzitter Raad van Toezicht Stichting JES (Jongeren en Samenleving) Rijnland, Leiden
- * Lid Bestuur Cultuurmakelaar, Leiden

de heer S.J.A.B. Stokkermans (1967)

Herbenoeming per 2018, aftreden uiterlijk in 2021

Hoofdfunctie: Algemeen directeur Grand Hotel Huis ter Duin

Nevenfuncties:

- * Bestuurslid Marketing Board Noordwijk Marketing
- * Voorzitter Koninklijke Horeca Nederland afdeling Noordwijk
- * Bestuurslid dagelijks bestuur NOV (Noordwijkse Ondernemers Vereniging)
- * Raad van Aanbeveling Stichting Cure for Cancer
- * Voorzitter van het Grote Genieten
- * Penningmeester Prix Voltaire International

Mevrouw Dr. C.M.T. Metselaar (1963)

vertegenwoordiging in RvT namens de Universiteit Leiden

Benoeming per 2018, herbenoeming 2021, aftreden uiterlijk 2024

Hoofdfunctie: Algemeen directeur Universiteit Leiden, Secretaris van het College van Bestuur, secretaris Raad van Toezicht Universiteit Leiden

de heer drs. G.J.H.C. Kramer (1944)

vertegenwoordiging in RvT namens de Gemeente Leiden

Benoeming per 2018, herbenoeming 2021, aftreden uiterlijk 2024

Nevenfuncties:

- * Vicevoorzitter Historische Vereniging Oud Leiden
- * Voorzitter van de commissie historisch karakter van de stad

Mevrouw K. van Oort MSM (1963)

vertegenwoordiging in RvT namens de Orde van St. Pieter

Benoeming per 2018, herbenoeming 2021, aftreden uiterlijk 2024

Hoofdfunctie: Voorzitter College van Bestuur bij Stichting Carmelcollege

- * Lid adviesraad MPM/MME TiasNimbas
- * Lid klankbordgroep Verus
- * Lid adviesraad PO-VO Cito
- * Lid werkgroep actualisatie code VO-Raad

de heer mr. J.P. Heijboer (1981)

Benoeming per 2018, herbenoeming 2021, aftreden uiterlijk 2024

Hoofdfunctie: Belastingadviseur Bergwerff ten Cate Belastingadviseurs

Nevenfuncties:

- * Penningmeester bij Stichting Oostenrijkse Studien
- * Bestuurder bij Stichting Leidse Maatschappij van Weldadigheid, waarin opgenomen het Kuiperfonds

de heer J. A. Hulscher (1949)

Benoeming per 2018, herbenoeming 2021, aftreden uiterlijk 2024

Nevenfuncties:

- * Adviseur bestuur Stichting Rosenstock Huessy
- * Adviseur kerkrentmeesters Hervormde Kerk Bloemendaal
- * Adviseur bestuur Van Vrouwen Door Vrouwen
- * Lid kunstcommissie Stadsherstel
- * Bestuurslid vereniging Vrienden van Stadsherstel
- * Bestuurslid Stichting AMF
- * Bestuurslid SOHK
- * Bestuurslid (beoogd voorzitter) Stichting Claes Claesznhofje
- * Bestuurder Stichting Het Vrouwe- of Verwershofje
- * Bestuurder Stichting Hofje Van Loo
- * Bestuurder Weldadige Stichting Tijssen

- * Bestuurder Stichting Het Hofje der Twaalf Apostelen
- * Bestuurder Huisvesting Alleenstaanden Kennemerland
- * Bestuurder Stichting Paulushof
- * Bestuurder Stichting Hoogtepunt
- * Bestuurder Stichting Nota
- * Honorair regent Sint Jacobs Godshuis

Mutaties

In december 2019 heeft de heer R.A.M. van der Sande het voorzitterschap neergelegd. Hij is opgevolgd door mevrouw M.H. Schultz van Haegen.

Beloning

De leden van de Raad van Toezicht ontvangen geen beloning. Eventuele gemaakte onkosten kunnen worden gedeclareerd; in 2019 zijn er geen onkosten gedeclareerd.

Werkzaamheden van de Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht houdt toezicht op de directie en op de algemene gang van zaken binnen de organisatie. De Raad ziet toe op het door het haar goedgekeurde beleid van de Stichting Pieterskerk Leiden en ziet toe op de uitvoering ervan, fungeert als klankbord en geeft advies. De taken en bevoegdheden van de Raad, zoals vastgelegd in de statuten, stemmen overeen met de bepalingen van de Governance Code Cultuur. De Raad van Toezicht vergadert vanaf 2017 minimaal vier maal per jaar. In 2019 vergaderde de Raad vier keer in aanwezigheid van de directie. Door de Raad zijn in 2019 besproken en formeel goedgekeurd:

- het Jaarverslag en de Jaarrekening 2018;
- het aangepast bedrijfsplan 2019-2020;
- het jaarplan en de begroting voor 2020.

Daarnaast kwamen aan de orde:

- de algemene gang van zaken;
- de tussentijdse financiële resultaten, de kwartaalcijfers en de prognose 2019;
- de managementletter van de externe accountant;
- het reglement voor de Raad van Toezicht en de Raad van Advies;
- de afstemming van verantwoordelijkheden met het bestuur;
- de governance van de Raad van Toezicht.

Organen van de Raad van Toezicht

Auditcommissie

Op 31 december 2019 waren twee toezichthouders lid van de Auditcommissie:
de heer J. Heijboer
de heer S.J.A.B. Stokkermans

De Auditcommissie houdt in opdracht van de Raad toezicht op:

- de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen;
- de financiële informatieverstopping;
- de relatie met de externe accountant.

In 2019 vergaderde de commissie twee keer met de directie. Op de agenda stonden: de tussentijdse financiële resultaten; het meerjarenbeleidsplan; de jaarrekening 2018 en de begroting voor 2020.

Remuneratiecommissie

Op 31 december 2019 bestaat de Remuneratiecommissie uit twee leden van de Raad van Toezicht: mevrouw Prof. dr. M.J.A.M. Ahsmann
mevrouw K. van Oort

De commissie adviseert de Raad van Toezicht over het beloningsbeleid voor de directie. Ze houdt ook de functioneringsgesprekken met de directie, in 2019 heeft er geen evaluatiegesprek met de directeur-bestuurder plaatsgevonden.

Statuten

De statuten van de Stichting Pieterskerk Leiden bleven in 2019 ongewijzigd. Er zijn in 2019 voorbereidingen getroffen om de statuten aan te passen aan de huidige governance en ANBI normen. Dit zal in 2020 worden geformaliseerd.

Evaluatie

In 2019 is geen zelfevaluatie uitgevoerd; deze staat gepland voor 2020 met externe begeleiding vanuit *Cultuur + Ondernemen*. Met het oog op de verdere professionalisering van de Raad is in 2019 de toezichtvisie geformuleerd en verder uit gewerkt. Dit is voorbereid door de implementatiecommissie t.b.v. de governance bestaande uit mevrouw K. van Oort (voorzitter), mevrouw M. Ahsmann, mevrouw C. Metselaar en mevrouw F. Hurkmans.

Leiden, 9 juni 2020

Drs. M.H. Schultz van Haegen
voorzitter Raad van Toezicht Stichting Pieterskerk Leiden

Directieverslag 2019

1. Organisatie

1.1. Missie, visie en kerndoelen

De statutaire doelstelling van de Stichting Pieterskerk Leiden als eigenaar is, om de Pieterskerk in goede staat te brengen en te houden en zodoende, in het algemeen en het plaatselijk belang, het cultuurhistorisch monument te laten voortbestaan. De missie en visie van de Pieterskerk zijn omschreven in het bedrijfsplan 2016-2019. De missie van de Pieterskerk luidt:

De Pieterskerk Leiden maakt het gebouw en de cultuurhistorie binnen een verantwoorde exploitatie optimaal toegankelijk, voor zo veel mogelijk mensen, om hen te verrijken en te inspireren.

De visie van de Pieterskerk wordt omschreven in een vijftal doelstellingen:

De Pieterskerk Leiden is verantwoordelijk voor het beheer en behoud van het gebouw en de aanwezige historische-, kunst- en muziekobjecten zodat bezoekers van het monument en inwoners van Leiden elkaar op deze centrale plek in de stad kunnen ontmoeten.

De Pieterskerk Leiden verbindt het heden en unieke verleden, door actief en met plezier de historie te ontsluiten in de context van de hedendaagse samenleving.

De Pieterskerk Leiden geeft het aanbod van museale en culturele activiteiten zo vorm dat het tegemoet komt aan de behoeften van een zo breed mogelijk publiek.

De Pieterskerk Leiden combineert op een proactieve wijze creativiteit en (maatschappelijk verantwoord) ondernemerschap met een positief financieel resultaat.

De Pieterskerk Leiden speelt proactief in op behoeften vanuit de zakelijke markt in het topsegment.

1.2 Bestuurlijke organisatie

De Stichting Pieterskerk Leiden kent sinds 2012 een Raad van Toezicht-model. De Raad van Toezicht houdt toezicht op de directie en het gevoerde beleid, waarbij het de directie met advies terzijde staat. De Stichting Pieterskerk Leiden hanteert een directiereglement; dit reglement is in 2012 vastgesteld door de Raad van Toezicht. Op 31 december 2019 bestond het bestuur van de Stichting Pieterskerk Leiden uit een directeur-bestuurder:

mevrouw G.A.C.M. Hurkmans MSc (1959)

Sinds 2012 in dienst van de Stichting Pieterskerk Leiden.

Hoofdfunctie: directeur-bestuurder Stichting Pieterskerk Leiden

Nevenfuncties:

- * Eigenaar Art Result Consultancy
- * Bestuurslid Cantate Domino Leiden
- * Lid beroepscommissie Commerciële Economie Hogeschool Leiden
- * Lid stuurgroep Mayflower 400

Beloning

De Wet Normering Topsalarissen (WNT) is niet van toepassing op de Stichting Pieterskerk Leiden. De beloning van de directeur-bestuurder ligt ver onder het maximum van de WNT.

Raad van Advies

De Raad van Advies kan gewenst en ongewenst advies verstrekken aan zowel het bestuur, als aan de Raad van Toezicht. De Stichting Pieterskerk Leiden hanteert een reglement voor de Raad van Advies; dit reglement dient nog te worden geformaliseerd.

Samenstelling Raad van Advies

Op 31 december 2019 bestond de Raad van Advies uit zes personen:

de heer mr. P.F.M. Overmars, voorzitter

de heer mr. drs. L.C. Brinkman

mevrouw prof. dr. H.M. Dupuis

de heer mr. M. Zonneville

de heer drs. P. Buijs

de heer L. Iterson

1.3 Personeelsbeleid

De personele organisatie van de Stichting Pieterskerk Leiden draagt zowel zorg voor het onderhoud en beheer van het monument, als voor de uitvoer van alle (commerciële) activiteiten. De Stichting Pieterskerk Leiden werkt dan ook met een klein team in vaste dienst, bestaande uit voornamelijk jonge professionals. Daarnaast wordt samengewerkt met externe partners, freelancers en oproepkrachten. Flexibele inzet van arbeid is noodzakelijk door de flexibele aard van zowel de evenementen- en toeristenbranche, als ook de verhuur van Villa Rameau en de escaperoom.

Aandachtspunt voor de komende jaren blijft de kwetsbaarheid van de kleine vaste organisatie, bestaande uit 7 fte. Ondanks de personele uitbreiding en herschikking van de functies, alsook de vergaande digitalisering in de afgelopen jaren, is de werkdruk niet verminderd. Dit heeft voor een groot deel te maken met het hoge ambitieniveau, ingegeven door de kwetsbare financiële positie.

In 2019 is op tijdelijke basis ondersteuning ingehuurd voor een aantal projecten (zie ook § 4.1). Voor 2020 en 2021 zal structureel 32 uur aan de formatie worden toegevoegd; de extra medewerker zal worden ingezet als office assistent voor de directie en daarnaast ondersteuning bieden bij diverse lopende projecten.

1.3.1 Vaste partners

Daar waar mogelijk wordt samengewerkt met (lokale) vaste partners. Het gaat daarbij o.a. om schoonmaak, beveiliging, podiumbouw, tribunebouw, eventinrichting en catering.

Sinds 2013 is de administratie van de Stichting Pieterskerk Leiden uitbesteed. Vanaf eind 2014 worden de administratieve werkzaamheden uitgevoerd door 'APEK administraties'. Daarbij wordt een medewerker van APEK gedetacheerd naar de Stichting Pieterskerk Leiden, om de werkzaamheden op locatie uit te voeren. De directeur-eigenaar van APEK is een aantal uren per week aanwezig als controller. Deze diensten worden tegen een fixed-fee aangeboden. In 2019 is deze vergoeding bijgesteld als gevolg van de toenemende bedrijfsactiviteiten, o.a. de escaperoom en het monitoren van projectnummers, waaronder projecten in het kader van de Subsidieregeling Instandhouding Monumenten (SIM). De accountantscontrole wordt voor 2019 uitgevoerd door *Audit to Be*, onderdeel van *Stolp+KAB Adviseurs en Accountants*.

In de administratieve organisatie zijn de financiële procedures beschreven en in vergaande mate gedigitaliseerd en geautomatiseerd. Alle processen worden jaarlijks doorgelicht, waar nodig geactualiseerd en voorgelegd ter controle tijdens de accountantscontrole.

In 2019 is het contract met de vaste event techniekpartner Flowsound voor een periode van drie jaar verlengd. Flowsound levert naast technische materialen, tevens theatertechnici (supervisors) gespecialiseerd in licht, geluid en audiovisuele presentaties. De supervisors maken deel uit van de BHV-organisatie en zijn volledig op de hoogte van de richtlijnen voor het werken in het monument.

1.3.2 Vrijwilligers

De vrijwilligers zijn vanaf het begin van de oprichting van de Stichting Pieterskerk Leiden het fundament van de organisatie. De inzet van de vrijwilligers is een stabiele factor binnen de Pieterskerk Leiden. Van Raad van Toezicht, het bestuur van de Vrienden, tot de burens die de tuin bijhouden, de orgeltrappers, de rondleiders of de vrijwilligers bij het café en de catering: iedereen deelt kennis en zet zich met enorm enthousiasme in.

Vier keer per jaar worden er 'Pieterskerk bijeenkomsten' georganiseerd voor iedereen die werkzaamheden voor de Stichting Pieterskerk Leiden verrichten, ongeacht hun contractvorm. Op deze avonden wordt in het eerste uur kennis gedeeld en bestaat het tweede uur uit een sociaal treffen. Deze bijeenkomsten worden goed bezocht en dragen positief bij tot de wederzijdse waardering tussen betaalde krachten en vrijwilligers. De bezoekers van deze avonden ervaren deze bijeenkomsten als zeer positief.

In 2019 zijn met name nieuwe vrijwilligers geworven voor de catering en het Museumcafé. De functie van vrijwilligerscoördinator wordt op dit moment uitgevoerd door de bedrijfsleider.

1.4 Arbo-beleid

De Stichting Pieterskerk Leiden is verbonden aan de ArboNed. Sinds 2018 is bij de ArboNed ook de vertrouwenspersoon geborgd.

In 2016 heeft een uitvoerige actualisatie van de Risico-Inventarisatie en -Evaluatie (RIE) plaatsgevonden, aan de hand waarvan een plan van aanpak - waar nodig - is aangepast om risico's en knelpunten effectief te kunnen beheersen en/of oplossen. Alle actiepunten uit de rapportage zijn verwerkt in het Plan van Aanpak (PVA) voor de RIE. Dit PVA is een 'levend' document dat gedurende ieder kalenderjaar wordt geactualiseerd. De rapportage van de RIE en het PVA zijn tijdens de vergaderingen in maart en juni 2019 gepresenteerd aan de Raad van Toezicht. De RIE en het plan van aanpak wordt periodiek gecontroleerd door een gecertificeerde arbeidshygiënist; in 2020 zal een actualisatie van de RIE worden uitgevoerd. Het ziekteverzuimpercentage bij de vaste medewerkers van de Pieterskerk Leiden ligt sinds 2016 jaarlijks op minder dan 1%.

De Stichting Pieterskerk Leiden volgt m.b.t. de salarissen van het kantoorpersoneel, voor zover mogelijk, de gemeentelijk Cao. Het niet aangesloten zijn bij een Cao kan de Stichting Pieterskerk Leiden op termijn op achterstand brengen ten opzichte van de arbeidsmarkt. Op termijn kan de Stichting Pieterskerk Leiden overwegen zich aan te sluiten bij een verwante Cao.

In het Pieterskerkcafé werken horecamedewerkers ingehuurd op basis van pay-rolling; zij worden in de ontvangst van bezoekers voor het monument ondersteund door vrijwilligers. Ook voor de escaperoom worden medewerkers ingehuurd op basis van pay-rolling. Om de kwaliteit van de medewerkers verbonden aan de Stichting Pieterskerk Leiden te waarborgen zijn in 2019 de volgende cursussen en/of trainingen gevolgd:

• BHV training	duty managers, supervisors, sales medewerkers, cafémedewerkers, escaperoom masters & directie
• Sociale Hygiëne	duty managers & cafémedewerkers
• Strategie bijeenkomsten o.l.v. Perpetuum	Sales, marketing, bedrijfsleider, conservator & directie
• BBMI	bedrijfsleider
• Governance Tias Nimbis	directie

- Operationeel Management Tias Nimbas sales manager
- InDesign marketeer, sales manager
- Etiquette Sales, marketing, bedrijfsleider, conservator & directie

2. Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

De Stichting Pieterskerk Leiden hanteert de volgende statements ten aanzien van het maatschappelijk verantwoord ondernemen:

- De Pieterskerk Leiden levert een actieve bijdrage aan het ontwikkelen van overdracht van kennis.
- De Pieterskerk Leiden maakt transparante afspraken met haar stakeholders.
- De Pieterskerk Leiden bewaakt de continuïteit van de onderneming en de daaraan verbonden arbeidsplaatsen.

Sinds 2011 heeft de Pieterskerk Leiden een Green Key GOUD certificering voor congreslocaties. Begin 2020 is voor het 10^e jaar op rij het GOUD keurmerk verlengd. Speerpunt t.a.v. duurzaamheid blijft dat het monument optimaal aansluit bij de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van energiebesparing. Zo zijn er nieuwe printers aangeschaft met een hoge categorie ecokeurmerk en is het softwareprogramma Ecofont geïnstalleerd, waardoor tot 50% inkt wordt bespaard indien er wel geprint moet worden.

3. Samenwerking

Voor een rijksmonument als de Pieterskerk Leiden is samenwerking met lokale, nationale en internationale partners voorwaardelijk en van bijzonder groot belang. Samenwerkingen borgen de maatschappelijke functie en leggen een fundament voor de commerciële taakstelling.

3.1 Leidse partners

Leiden Marketing is eind 2007 als netwerkorganisatie van ongeveer twintig stadspartners opgericht, om Leiden regionaal en (inter-)nationaal op de kaart te zetten en om meer toeristische en zakelijke bezoekers naar Leiden te trekken. De organisatie geeft invulling aan het merk 'Leiden, Stad van ontdekkingen'. De Pieterskerk Leiden is vanaf het begin een actieve partner geweest in de opzet van Leiden Marketing.

Met een cultuursubsidie van de gemeente Leiden is de Pieterskerk Leiden in staat een aantal culturele activiteiten te ondersteunen. Daarbij gaat het zowel om traditionele activiteiten als de 3 October dankdienst, de kerstnachtdienst, orgelconcerten en amateurkoren, alsook initiatieven zoals het Leiden International Film Festival. Deze activiteiten zorgen voor een brede worteling van de Pieterskerk Leiden binnen de (Leidse) samenleving.

In 1989 is op initiatief van de Stichting Pieterskerk Leiden en de Commissie Bijzonder Kerkenwerk van de Protestantse Gemeente Leiden, de Stichting Cantate Domino Leiden opgericht. Jaarlijks organiseert Stichting Cantate Domino Leiden 6 á 7 Bach cantatediensten, verdeeld over de Pieterskerk Leiden en de Hooglandse kerk (zie ook § 5.2.4).

In de bedrijfsvoering zoekt de Pieterskerk Leiden daar waar mogelijk naar samenwerkingsverbanden. Kwaliteit heeft daarbij vanzelfsprekend prioriteit. Zo werkt de Pieterskerk Leiden ten aanzien van de kaartverkoop bij culturele evenementen samen met de Stadspodia en zijn er (meerjaren-) overeenkomsten met leveranciers, waaronder onder meer op het gebied van de inhuur van arbeid en technische faciliteiten.

Sinds 2014 heeft de Pieterskerk Leiden op initiatief van Leiden Marketing met een aantal partners uit de stad een convenant getekend voor de oprichting van het *Leiden Convention Bureau*, dat zich op de internationale congresmarkt zal richten. Tijdens het jaarlijkse Bachconcert van het 'Weihnachts-

Oratorium' in de Pieterskerk Leiden worden de ambassadeurs van het *Leiden Convention Bureau* ontvangen. De Pieterskerk Leiden profileert zich bewust in *Leiden Convention Bureau*, is een actieve foundingpartner en heeft op directieniveau zitting in de stuurgroep.

3.2 Nationale partners

Op landelijk niveau is de Pieterskerk Leiden een actieve partner van het Groot Kerken Overleg (GKO). Een overleg waarbij de grote commerciële kerken zijn aangesloten, om kennis en ervaringen uit te wisselen. Verder is de Pieterskerk Leiden lid van de landelijke Vereniging van Beheerders van Monumentale Kerkgebouwen (VBMK) en wordt er nauw samengewerkt met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). De Pieterskerk Leiden werkt samen met event-branchespecialisten *High Profile* en *Eventbranche*.

De Pieterskerk Leiden heeft zich aangesloten bij een initiatief van Nyenrode Business University, om het cultureel ondernemen in duurzame historische gebouwen te bevorderen. Onder de naam Code 49 opereert een 'community of practice' voor ondernemers, overheden, financiële instellingen, toeleveranciers en dienstverleners om duurzaam erfgoed (vastgoed én landschap) toegankelijk te maken en te houden, door daarin te ondernemen. In 2020 zal de Pieterskerk Leiden hier een actieve rol in gaan spelen.

In december 2019 wordt het Rembrandtwoord van het jaar 'Zwadderen', in samenwerking met Instituut voor de Nederlandse Taal, twee maanden lang op twee plaatsen in de Pieterskerk Leiden op de vloer geprojecteerd in het kader van het Rembrandtjaar.

3.3 Internationale partners

In 2020 is het precies 400 jaar geleden dat de Leidse pelgrims via het Verenigd Koninkrijk de oversteek naar de Verenigde Staten maakten. In 2014 is vanuit Plymouth UK contact gezocht met de Pieterskerk Leiden, om aan te haken bij de herdenking van de 'Mayflower 400'. Op initiatief van de Pieterskerk Leiden is Leiden opgenomen in het nieuwe 'Mayflower Compact', waarbij steden in het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Leiden (Nederland) zich verbinden om in 2020 gezamenlijk het 400-jarig jubileum te herdenken. Het 'Mayflower Compact' hangt sinds begin 2016 in de Pieterskerk Leiden.

De Leidse stuurgroep 'Mayflower 400 - Leiden' wordt gevormd door de directies van de Pieterskerk Leiden, Leiden Marketing, Museum De Lakenhal en Erfgoed Leiden en Omstreken. De gemeente Leiden heeft voor de periode budget vrijgemaakt voor een projectleider. Deze functie wordt ingevuld door Michaël Roumen, voormalig cultuurmakelaar in Leiden. De internationale samenwerking is met name gericht op samenwerking m.b.t. toerisme, cultuur en educatie.

4. Cultuur

De Pieterskerk Leiden ontvangt van de gemeente Leiden een subsidie ter ondersteuning van de culturele activiteiten in de Pieterskerk. Daarvoor stelt de gemeente een bedrag van € 47.216 ter beschikking via de uitvoeringsovereenkomst (UVOK) 2019. De Pieterskerk Leiden verplicht zich daarin om de volgende evenementen te ondersteunen*:

- Orgelconcerten met nationale uitstraling
 - o 3 zomerconcerten;
 - o 3 inloopconcerten;
 - o 1 masterclassconcert (Bachacademy);
 - o faciliteren van de Leidse Orgeldag.
- Klassieke en oude muziek (religieus getint):
 - o 3 cantatediensten.
- Korenmanifestatie:
 - o Scratch Muziekdagen.
- Concertpodium Leidse (Amateur)Verenigingen:
 - o Ex Animo;
 - o Con Amore;

- Toonkunstkoor;
- Leidse Hofjesconcerten.
- Leidse Stadsvieringen:
 - 3-October-viering;
 - Kinderkerstfeest;
 - Kerstnachtvieringen;
 - Thanksgiving Day.
- Openstellingen:
 - Open Monumentendagen;
 - Museumweekend.

**in willekeurige volgorde*

De Pieterskerk Leiden spant zich voorts in voor:

1. Het verder ontwikkelen van de Bachtraditie ('Bach & Leiden');
2. Een zeer gevarieerd publiekbereik en versterking van de aantrekkelijkheid van Leiden door de verhuur van het monument en het faciliteren van evenementen (waaronder beurzen, congressen en bedrijfsevenementen);
3. Zo veel mogelijk openstelling voor bezoekers/toeristen, wanneer het monument niet is verhuurd en openstelling veilig kan gebeuren (circa 150 dagen per jaar);
4. Rondleidingen en begeleiding door vrijwilligers met kennis van zaken tijdens openstellingen;
5. Samenwerking met betrekking tot collectieve marketing van Leiden;
6. Instandhouding van de museale waarde van de Pieterskerk Leiden.

De Pieterskerk Leiden heeft een lange historie als centrale ontmoetingsplek voor bewoners en bezoekers van Leiden. De bovenstaande culturele evenementen verbinden en geven invulling aan het feit dat de Pieterskerk Leiden het historische hart is van Leiden. De museale openstelling, samen met de culturele en commerciële activiteiten, brengen jaarlijks 120.000 tot 130.000 bezoekers naar het monument. De openstelling van de Pieterskerk Leiden in haar museale en monumentale waarde wordt door de gemeente Leiden niet financieel ondersteund.

4.1 Ontsluiting monument

De directie onderzoekt de mogelijkheden om formeel de museumstatus te verwerven bij het Museumregister Nederland. Dit is het register van museale instellingen, die aantoonbaar voldoen aan de criteria voor een kwalitatief hoogwaardige invulling van de functies van een museum. Deze criteria zijn samengevat in de zogenaamde Museumnorm. Het Museumregister Nederland beoordeelt op drie pijlers, te weten: bedrijfsvoering, collectie en publiek. De collectie verdient bij de Pieterskerk Leiden in de aanloop naar de aanvraag de grootste aandacht.

Sinds 2013 is de museale collectie van de Pieterskerk Leiden digitaal gearchiveerd in *Adlib Museum*. Adlib Museum is collectie-management software, speciaal ontwikkeld voor professioneel collectiemanagement in musea, en wordt o.a. gebruikt door het British Museum en het Rijksmuseum. De collectieregistratie in de Pieterskerk Leiden is gebaseerd op de 'Inventaris van het kunst- en cultuurbezit' door de voormalige Stichting Kerkelijk Kunstbezit in Nederland uit 2006. Alle monumentale onderdelen zijn in Adlib Museum opgenomen en indien beschikbaar zijn foto's en documenten (artikelen, restauratierapporten, offertes e.d.) toegevoegd. In het eerste kwartaal 2019 is Adlib Museum geactualiseerd en omgezet naar een webbased versie.

In 2019 is in het kader van een eventuele museumstatus - op initiatief van de directie van de Pieterskerk Leiden een verkenning gestart voor een structurele samenwerking met het Regionaal Archief Leiden e.o. en de bibliotheek van de Universiteit Leiden voor het samenstellen van zomerexposities. Ter ondersteuning van de directie en de conservator, bij het opstellen van het collectiebeleid, is in 2019 voor een periode van een half jaar een afgestudeerd kunsthistoricus van de Universiteit Leiden aangesteld als junior-conservator via het programma Stage Nieuwe Stijl. Daarnaast is in de tweede helft van het jaar tijdelijk een assistent conservator aangesteld, ten behoeve van de herinrichting van het beeldarchief in het programma Bynder.

4.2 Educatie – kennis overdracht

Betalende museale bezoekers ontvangen een informatieboekje over de Pieterskerk Leiden, dit is beschikbaar in het: Nederlands, Engels, Duits, Frans, Spaans, Italiaans en Russisch. De Pieterskerk Leiden verzorgt gratis rondleidingen voor schoolgroepen. Daarnaast zijn er op donderdagen en in de weekenden rondleiders aanwezig voor gratis thematische rondleidingen voor bezoekers.

Via de app *izi.Travel* kan men al sinds 2012 digitale rondleidingen in de Pieterskerk Leiden volgen. In 2020 wordt *izi.Travel* opnieuw ingericht en kan men inloggen op een aantal thematische verhaallijnen over de historie van de Pieterskerk Leiden. In 2019 is de kooromgang voorzien van matrixborden met een historische tijdlijn. In 2020 worden de huidige matrixborden aangevuld met thematische informatie. Alle schriftelijke informatie wordt zowel in het Nederlands, als in het Engels aangeboden.

Voorafgaand aan de Open Monumentendagen worden jeugd rondleiders getraind door de conservator in het geven van rondleidingen. Dit staat los van de tweedaagse rondleiderstraining, die twee maal per jaar worden aangeboden aan geïnteresseerden. Deze training vormt de kweekvijver voor de groep rondleiders in de Pieterskerk Leiden. De rondleiderstraining wordt gecoördineerd door de bedrijfsleider en de conservator en ondersteund door de directie, die bij de training aanwezig is.

De Pieterskerk Leiden is de afgelopen tien jaar een erkend leerbedrijf met een SSB certificering (Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs en Bedrijfsleven) en biedt stageplaatsen aan voor alle vormen van middelbaar onderwijs, van praktijkschool tot HBO. Daarnaast zijn er werkervaringsplaatsen voor afgestudeerde bachelors en masters. Daarnaast biedt de Pieterskerk Leiden flexibele arbeidsplaatsen of vrijwilligerswerk aan voor een aantal mensen die zorg of ondersteuning nodig hebben door een handicap, chronische ziekte of een andere beperking. In de kennisoverdracht wordt actief samengewerkt met verschillende scholen in de regio. De Pieterskerk Leiden biedt ook gastcolleges aan voor zowel middelbare scholen als hoger onderwijs. In 2019 zijn de volgende samenwerkingen aangegaan:

MBO	- 2 ^e jaar eventmanagement, ondersteuning sales - 3 ^e jaar eventmanagement, ondersteuning sales
HBO	- 3 ^e jaar facilitair management, ondersteuning registratie Green Key
Stage Nieuwe Stijl ¹	- master kunsthistoricus van de Universiteit Leiden, ondersteuning bij collectiebeleid - bachelor geschiedenis, ondersteuning beeldarchief
Hogeschool Leiden ²	- beroepenveldcommissie commerciële economie

Sinds 2018 faciliteert de Pieterskerk Leiden het promotieonderzoek van conservator Ward Hoskens, naar de moderne geschiedenis van de Pieterskerk Leiden. Eenmaal per jaar geeft de conservator een toelichting op zijn onderzoek tijdens een van de Pieterskerk bijeenkomsten.

¹ Stage Nieuwe Stijl biedt die helpende hand met een stage met een omvang van 24 uur per week, waarin afgestudeerde hoger opgeleide jongeren werkervaring op doen in hun kennisgebied bij een werkgever uit de regio gedurende maximaal zes maanden.

² De *Beroepenveldcommissie commerciële economie* van de Hogeschool Leiden is eind 2015 doorgestart. Op uitnodiging van de Hogeschool Leiden heeft de Pieterskerk Leiden opnieuw zitting genomen in deze commissie.

4.3 Visitor Centre – de Pieterskerk Proloog

De toeristische markt is een vooralsnog stijgende markt. Om deze doelgroep goed te kunnen ontvangen in de museale omgeving die de Pieterskerk Leiden biedt, dient een Visitor Centre te worden ingericht. Het gaat daarbij zowel om de grote groep nationale toeristen (60%), alsmede buitenlands toerisme, met name uit de Verenigde Staten.

In 2018 is in samenwerking met *Veldman Rietbroek architecten* een ontwerp gemaakt waarbij de begane grond van de voormalige kosterswoning en de aanpalende binnenplaats wordt omgebouwd en overkapt tot een Visitor Centre. Deze ontvangstruimte zal als proloog zal dienen op het brede historische verhaal dat de Pieterskerk Leiden te bieden heeft. De Pieterskerk Proloog maakt dat het monument optimaal in haar museale kracht staat en grotere groepen bezoekers op een hoogwaardige wijze kan ontvangen. Dit zal leiden tot een structurele verhoging van de inkomsten op de entreegelden, hetgeen direct bijdraagt tot het verhogen van de eigen inkomsten ten behoeve van het onderhoud en behoud van de Pieterskerk Leiden.

De vergunningsaanvraag ingediend bij de gemeente Leiden ten behoeve van Pieterskerk Proloog, is medio 2019 goedgekeurd. De stand van zaken rond de subsidieaanvragen ten behoeve van de Pieterskerk Proloog is opgenomen in § 5.4.3.

5. Financieel beleid

De financiële administratie is in 2013 grotendeels gedigitaliseerd. De koppeling van de systemen Twinfield, Basecone en Full House verhogen de transparantie en zorgen voor een maximale efficiency. De boekhouding kent inmiddels zes kostenplaatsen, zijnde monument, commerciële exploitatie, Villa Rameau, Pieterskerkcafé, de wijnkelder en de escaperoom. Dit geeft een helder inzicht in de kosten- en batenstructuur van alle onderdelen van de administratie. Vanaf 2017 zal in de winst en verlies enkele grootboeknummers in de verdichtingsgroep 'resultaat catering' worden samengevoegd, de huidige splitsing heeft geen toegevoegde waarde meer gezien de strak doorgevoerde kostenplaatssystematiek.

De implementatie van het nieuwe planningsprogramma Artifax Event en de koppeling met het boekhoudprogramma Twinfield is in 2019 succesvol verlopen. In de loop van 2020 zal gewerkt worden aan een verdere automatisering door koppelingen met Docusign, de boekingen voor Villa Rameau en de escaperoom en als laatste de personeelsplanning via het programma L1nda. Daarnaast is de verwachting dat het een en ander zo is in te richten dat gedurende het lopende kalenderjaar realistische prognoses gemaakt kunnen worden van de commerciële exploitatie.

Bij een telling bij een van de evenementen werd in juni 2019 een kastekort van 125,95 geconstateerd. Dit is door de administratie onderzocht, waarbij bleek dat de procedures onvoldoende werden nageleefd en kascontroles niet met een vaste interval werden uitgevoerd. Naar aanleiding van dit incident zijn alle financiële procedures gezamenlijk gecheckt door de administratie, sales en de directie. Daar waar nodig zijn procedures aangescherpt en/of aangepast. Een verslag van deze controle wordt aan de accountant overhandigd, evenals de aangepaste financiële procedures. De relevante financiële procedures zijn vervolgens met alle Dutymanagers besproken. De risico's zijn relatief laag gezien de vrij lage stroom van cash geld. Sinds 2018 wordt in het Museumcafé volledig cashloos gewerkt; die transitie is probleemloos verlopen. Er wordt daar waar mogelijk bij concerten al gewerkt met portemonneeloze pauzes, waarbij een pauzedrankje opgenomen is in de toegangsprijs. In 2019 zijnde de eerste stappen gezet daar waar geen portemonneeloze pauzes mogelijk zijn, de horeca cashloos te laten verlopen.

5.1 Resultaat 2019

De inkomsten op de kostenplaats van het monument bestaan naast de subsidies en fondsen, uit recettes van eigen culturele producties en de inkomsten uit de entreegelden van bezoekers tijdens de openstellingen. De commerciële exploitatie van de Pieterskerk Leiden richt zich op het verwerven van inkomsten uit de (evenementen)markt. De organisatie is niet alleen gericht op winst, maar ook op maatschappelijk rendement en streeft daarbij naar een zakelijke, op effectiviteit en efficiency gerichte bedrijfsvoering. Winst uit de commerciële exploitatie vloeit terug naar het beheer van het monument.

De commerciële exploitatie is nog steeds wispelturig te noemen. De begrote brutowinst is in 2019 voor 95% gerealiseerd. Dit is de op een na hoogste brutowinst in de geschiedenis van de Stichting Pieterskerk Leiden, opnieuw een uitzonderlijke prestatie. De prognose voor de commerciële exploitatie, inclusief de Bach concerten, blijft uitermate wisselvallig en onvoorspelbaar.

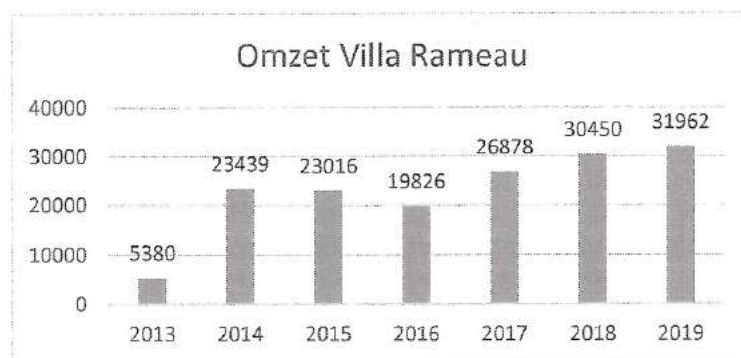
Het totale resultaat 2019 bedraagt € -1.067,= en is hierdoor positiever dan de begroting en de prognose in november 2019. Het resultaat had positiever kunnen zijn, er is echter voor gekozen om de opbrengsten 'donaties openstelling 2019' à € 8.007,80, te verminderen met een bedrag van € 8.000,=. Dit betreft het in 2015 geactiveerde bedrag van de in rekening gebrachte vermeende opbrengsten van de wijnkelder. Met andere woorden: wel gefactureerde, maar niet geëffectueerde opbrengsten in verband met een gewijzigde bestemming. Besloten is deze geactiveerde opbrengsten ten laste van het resultaat 2019 te brengen.

5.2 Overige inkomsten

De Stichting Pieterskerk Leiden is een nagenoeg ongesubsidieerd monument in het reguliere onderhoud en is daarmee in eigen beheer verantwoordelijk voor de instandhouding van het rijksmonument. Het verdienvermogen van de Stichting Pieterskerk Leiden is sinds haar oprichting in de vorige eeuw met name gericht op de commerciële verhuur. Sinds eind jaren '90 van de vorige eeuw de term 'cultureel ondernemerschap' werd geïntroduceerd, is de commerciële verhuur van culturele instellingen explosief gestegen. Dit, in combinatie met een steeds kleiner wordend budget voor externe activiteiten bij het bedrijfsleven, door de economische crisis vanaf 2007, maakt dat de verdienkansen voor een monument als de Pieterskerk Leiden, de laatste acht jaar zwaar onder druk zijn komen te staan.

5.2.1 Villa Rameau

Dit maakt dat de Pieterskerk Leiden op zoek moet naar nieuwe inkomstenbronnen. In 2013 werd daarvoor de voormalige kosterswoning verbouwd en als luxe Stadsvilla Rameau voor short-stay locatie in het topsegment van de Leidse Leisure markt geïntroduceerd. De housekeeping van Villa Rameau wordt intern uitgevoerd, ondersteund m.b.v. reguliere partners van de Pieterskerk. In 2019 behaalde Villa Rameau een waardering bij Booking.com van 9,4. De verhuur van Villa Rameau is in 2019 licht gestegen en behaalde de hoogste omzet sinds de oprichting, zoals te zien is in grafiek 1.

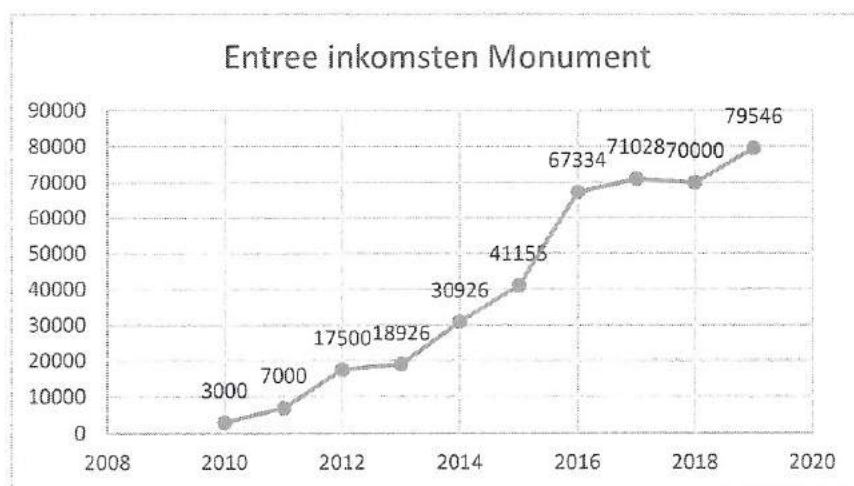
grafiek 1 – Omzet Villa Rameau 2013-2019

5.2.2 Museumcafé

Om de bezoekers van het monument beter te faciliteren en de inkomsten rond de museale bezoeken te optimaliseren is in 2014 een museumcafé geopend onder de naam 'Pieterskerkcafé'. Het museumcafé is buiten de openbare openingstijden geschikt voor borrels en kleine (informele) diners. Met ondersteuning van de Stichting Vrienden van de Pieterskerk Leiden, de Orde van St. Pieter en Fonds 1818 is deze ruimte aangepast en ingericht als museumcafé. De reguliere commerciële horecavergunning van de Pieterskerk Leiden is van toepassing op de ruimte.

Het museumcafé heeft een kleine lunchkaart en serveert waar mogelijk fairtrade en biologische producten. Er wordt klassieke muziek en toegankelijke jazz muziek gedraaid, wat door bezoekers positief wordt beoordeeld. De inkomsten op de toegang van het monument zijn door actieve sturing de afgelopen tien jaren sterk gestegen zoals in grafiek 2 te zien is.

Een verhoging van de entreprijs is op dit moment niet wenselijk. Sinds 2017 zijn de inkomsten o.a. gestegen door de combiverkoop van entreebewijzen en informatieboekjes, die in zeven talen worden aangeboden.

grafiek 2 – inkomsten entree monument 2010-2019

5.2.3 Escaperoom

De inrichting van de escaperoom is eind 2016 gestart en vanaf begin september 2017 is de kamer operationeel voor de verhuur. De escaperoom in de Pieterskerk Leiden is ingericht in de ruimte die de afgelopen jaren dienst deed als archiefkamer en op technische tekeningen van de Pieterskerk Leiden bekend staat als 'de wapenkamer'. De escaperoom is een thematisch ingerichte kamer waarbij een groep deelnemers een spel speelt, waarbij het doel is om uit de kamer 'te ontsnappen' door het oplossen van puzzels. Men krijgt hiervoor in de regel één uur de tijd. De escaperoom van de Pieterskerk Leiden onderscheidt zich doordat de deur open blijft en het geheim binnen een uur moet worden ontdekt. Het thema voor de periode 2017-2020 haakt aan bij de Pilgrimsgeschiedenis en de 'Mayflower400'.

Vanaf het begin is de escaperoom in de Pieterskerk Leiden een succes. De kamer wordt goed beoordeeld door de spelers en staat inmiddels bekend als een 'moeilijke' kamer, hetgeen de uitdaging om het te spelen groter maakt. De sfeer en ambiance van de kamer wordt zeer hoog gewaardeerd. De doelgroep bestaat, zoals verwacht, uit: families, vriendengroepen en teamuitjes. De resultaten van de verschillende groepen en de evaluaties per groep worden periodiek geanalyseerd om aanpassingen door te voeren en het bereik van de advertenties te bepalen.

Begin 2019 heeft de gemeente Leiden een veiligheidscontrole uitgevoerd bij alle escaperooms in Leiden. Dit gebeurde naar aanleiding van een brand met dodelijke afloop in een escaperoom in Koszalin (Polen) in januari 2019. De escaperoom van de Pieterskerk Leiden is op alle punten veilig bevonden.³

De escaperoom is zonder externe subsidie of donaties ingericht. De gerealiseerde omzet in 2019 van € 26.708,= bedraagt 89% van het begrote bedrag van € 30.000,=. In 2019 zijn de voorbereidingen gestart voor een nieuw thema dat naar alle waarschijnlijkheid in 2021 zal worden gelanceerd.

³ De escaperoom van de Pieterskerk Leiden was de enige escaperoom in Leiden waarbij de spelers de sleutel krijgen en op ieder gewenst moment de kamer kunnen verlaten.

5.2.4 Bach & Leiden

De Stichting Pieterskerk Leiden heeft in 2015 een project opgestart onder naam *Bach & Leiden*. Dit project stelt de Stichting Pieterskerk Leiden in staat, om in een dynamische samenwerking met stads- en regiopartners, de culturele positie van de Pieterskerk Leiden in de komende jaren verder te verankeren. Kwalitatief hoogwaardige producties en vernieuwing staan daarbij centraal. Dit is voor zowel de Pieterskerk Leiden, als de stad Leiden een kans.

'Bach & Leiden' is in 2015 begonnen met de uitvoering van het Weihnachts-Oratorium, i.s.m. met het Nederlands Kamoroor. Om aan de groeiende vraag voor 1^e-rangs kaarten te kunnen voldoen is besloten om in december 2019 een tribune te bouwen, zoals ook gebeurd bij de Matthäus Passion. Het aantal 1^e-rangs plaatsen voor het Weihnachts-Oratorium stijgt daarmee met 189 zitplaatsen.

Vanaf 2018 wordt de Matthäus Passion in de Pieterskerk Leiden - en daaraan gekoppeld de kaartverkoop van de eigen producties - in eigen beheer uitgevoerd. De marge die gerealiseerd wordt met de Bachconcerten draagt bij aan het behoud en onderhoud van de Pieterskerk Leiden. De BTW verhoging van 6% naar 9% is doorberekend in de prijzen voor de Matthäus Passion 2019. Naast de concerten worden ook lezingen verzorgd onder de titel 'Bachacademy'.

Ook de Bach Cantatediensten van de Stichting Cantate Domino (§ 3.1) worden onder het logo van Bach & Leiden gepromoot.

5.3 Investeringsen

5.3.1 Jaarlijkse onderhoudsplanung

Na een ingrijpende restauratie van 1978 tot 1982, begon in 2001 een nieuwe restauratie, wellicht de grootste en meest ingrijpende restauratie in de Pieterskerk Leiden sinds de ramp met het kruischip. Deze restauratie duurde tot 2011. In het voorbereidings- en begeleidingstraject is veel aandacht besteed aan de kwaliteit van de restauratie; voorwaarde voor Rijkssubsidiëring was het bereiken van een zodanig niveau, dat de komende 50 jaar met groot onderhoud zou kunnen worden volstaan.

Naast het groot onderhoud is er, zoals bij ieder gebouw of monument, voortdurend sprake van regulier en incidenteel onderhoud. Het onderhoud en beheer van een bijna 900 jaar oud monument is complex en kan worden beschouwd als een vorm van permanente restauratie. Het onderhoud, zowel het reguliere als het groot onderhoud, bestaat voor een groot deel uit specialistisch ambachtelijk vak- en maatwerk, hetgeen uiterst kostbaar is. Het niet uitvoeren van noodzakelijke werkzaamheden en het daarmee in de hand werken van verval, zorgt ervoor dat de kosten vele (tientallen) malen groter worden dan de bedragen in een meerjarenplanung en leidt onherroepelijk tot kapitaalvernietiging.

De relatief rustige onderhoudsperiode direct na een grote restauratie was al in 2011 voorbij. Om het noodzakelijke onderhoud en de kosten daarvan in kaart te brengen heeft de Pieterskerk Leiden in 2016, in overleg met het Leidse *Architektenburo Veldman-Rietbroek-Smit*, een meerjarenonderhoudsplanung (MJOP) over een periode van 20 jaar gemaakt. De MJOP van de Pieterskerk Leiden en Axserion zijn opgesteld en ingericht conform de eisen van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. Het gaat daarbij om zowel bouwtechnische, als installatietechnische aspecten.

De jaarlijkse kosten bij optimaal onderhoud voor het monument bedragen idealiter ± € 200.000,- tot € 250.000,- per jaar. Een gedeelte van deze kosten, te weten € 75.000,- à € 78.000,-, bestaat uit de jaarlijkse structurele en incidentele onderhoudskosten voor het monument. De overige kosten bestaan uit indirecte kosten en planmatig groot- en/of vervangingsonderhoud. Gedurende de lopende SIM-periode (2018-2023) kan met een adequate spreiding van de werkzaamheden worden volstaan met € 75.000,- tot € 100.000,- per jaar aan onderhoudsbudget. Ten behoeve van stabiel weerstandsvermogen ten aanzien van het onderhoud van de Pieterskerk Leiden is in de toekomst een onderhoudsreserve van ± € 500.000,- tot € 800.000,- noodzakelijk.

De vervanging van de huidige gasverwarming zal de komende jaren speciale aandacht vragen, gezien de gewenste terugdringing van de gaswinning. Er zal, o.a. in overleg met de gemeente Leiden, onderzocht worden welke duurzame alternatieven er beschikbaar zijn.

5.3.2 Digitalisering van het onderhoud

In 2017 is gestart met het digitaliseren van het beheer van het onderhoud. Dit borgt kennis en combineert informatie uit verschillende bronnen. Het zorgt ervoor dat onderhoudsplanningen, waaronder de SIM, Monumentenwacht en regulier onderhoud, kunnen worden afgestemd en dat de energiehuishouding nauwkeurig kan worden gemonitord. Daarnaast zijn in het digitale programma Adlib Museum alle monumentale onderdelen van de Pieterskerk Leiden geregistreerd.

Eind 2014 is Axxerion geïnstalleerd. Axxerion is een facility management softwarepakket dat alle relevante processen rond gebouwbeheer zoals planning, onderhoud en energiebeheer ondersteunt. Daarnaast digitaliseert het informatie over leveranciers, gebouwen en huurcontracten. In 2019 Axxerion verder geoptimaliseerd, in 2020 zal dit proces worden afgesloten met adequate rapportages.

5.3.3 MJOP 2019

Naast het jaarlijkse reguliere onderhoud zijn er een aantal projecten in het incidentele onderhoud, die in 2019 plaatsvonden. In § 5.4.3 is opgenomen welke externe subsidies en/of donaties er voor verschillende projecten is geworven.

Ruim 50% van de formatie van de directie, de bedrijfsleider en de conservator wordt besteed aan het voorbereiden, begeleiden en uitvoeren van het onderhoud van de Pieterskerk Leiden. Het gaat daarbij om het aanpassen van begrotingen, het aanvragen van projectsubsidies en het afstemmen van planningen. Daarnaast wordt veel tijd en aandacht besteed aan het begeleiden van de onderhouds- en/of restauratieprojecten en het digitaal archiveren van alle documentatie. Dit laatste heeft de afgelopen jaren geleid tot een substantiële vergroting van de professionele kennis van de eigen organisatie. De huismeester van de Pieterskerk Leiden wordt voor meer dan 75% van zijn tijd ingezet bij onderhoudsprojecten, die onder de specifieke competentie van de huismeester vallen. De planning van de huismeester wordt aangestuurd via digitale werkorders gegenereerd via Axxerion.

Elk jaar wordt in het vierde kwartaal de onderhoudsplanning van het daaropvolgende jaar geactualiseerd. Dit gebeurt na (jaarlijkse) bevindingen van zowel interne, als externe inspecties, alsmede op basis van het beschikbare budget. Gezien de huidige beperkte financiële middelen van de Stichting Pieterskerk Leiden is er voor 2019 een aangepast onderhoudsplan- en begroting gemaakt.

Vervanging regeling en installatie Webeasy

In 2019 is de installatie gerealiseerd van een nieuwe regeling voor de verwarming en een koppeling van systemen, waardoor de verwarming digitaal aangestuurd kan worden. Hierdoor is een strakkere sturing mogelijk, hetgeen naar verwachting een (lichte) energiebesparing op zal leveren.

Daarnaast is de applicatie Webeasy geïnstalleerd, waardoor op vier plaatsen in het monument, te weten het Van Hagerbeer-orgel, het Thomas Hill-orgel, het schip en de Kerkmeesterskamer, de luchtvochtigheid en de binnen- en buitentemperatuur worden geregistreerd en opgeslagen. Wanneer de waarden buiten de ingestelde normen dreigen te vallen, volgt een automatisch SMS-alert.

Orgels

Tijdens de oplevering van de laatste grote restauratie van het Van Hagerbeerorgel (VHB) in november 2017, is geconstateerd dat er verzakingsverschijnselen te zien zijn bij de grootste pijpen, ook wel 'kruip' in de corpora genoemd. Bij het herstel dienen de grote pijpen uit het orgel gehaald te worden om deze te kunnen verstevigen; dit dient binnen een periode van 3-5 jaar te worden uitgevoerd. De kosten worden op dit moment op ± € 100.000 - € 120.000 geschat. Dit onderhoud zal worden opgenomen in de meerjaren-onderhoudsbegroting. In 2019 heeft er regulier onderhoud plaatsgevonden aan het Van Hagerbeerorgel en het Thomas Hillorgel. Daarbij is speel- en registermechaniek gecontroleerd. \

5.3.4 Bedrijfsinventaris c.a.

In 2019 zijn er geen structurele investeringen gedaan.

5.4 Subsidies en Fondsen

5.4.1 Rijkssubsidie

Na een zeer beperkte BRIM-subsidie (Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten) in de periode 2012-2018 van jaarlijks € 4548,=, werd in 2018 een aanvraag gedaan in het kader van de vernieuwde regeling Subsidieregeling Instandhouding Monumenten (SIM) voor de periode 2019-2024. Hierbij kan maximaal 60% subsidie worden verkregen, van de subsidiabele kosten.

Op 29 augustus 2018 is bevestigd dat de SIM voor de periode 2019-2024 is toegekend voor een totaalbedrag van € 144.366,=. De bevoorschotting bedraagt 90% van het toegekende bedrag, hetgeen neerkomt op een jaarlijkse onderhoudsbijdrage van € 21.659,=. De resterende 10% wordt aan het einde van de periode uitgekeerd, wanneer is voldaan aan alle door het Rijk gestelde eisen. De jaarlijkse SIM bijdrage maakt onderdeel uit van het jaarlijkse onderhoudsbudget van de Pieterskerk Leiden. De uitvoering is conform de in de aanvraag gemaakte afspraken, die is gebaseerd op een periodiek instandhouding plan (PIP).

Van optimaal onderhoud is ondanks de huidige incidentele en structurele subsidies helaas geen sprake. Het onvoldoende structureel beschikbaar stellen van rijkssubsidies voor de instandhouding van de grote stadskerken, blijft een speerpunt voor het Groot Kerken Overleg⁴, waar de Pieterskerk Leiden actief deel van uitmaakt.

5.4.2 Gemeente Leiden

In 2008 heeft de gemeente ervoor gekozen de schuld à € 5.523.000,=, waarvoor zij zich garant had gesteld, niet in een keer over te nemen; de Stichting Pieterskerk Leiden moest daarom de schuld langlopend financieren bij een externe kredietinstantie. Aan het einde van 2009 is een hypothecaire lening gesloten met de Bank Nederlandsche Gemeenten te Den Haag, tegen een rente van 4 % p.j., 10 jaar vast; de lening is annuïtair en de looptijd is 30 jaar. De effectuering van de lening is gerealiseerd op 2 maart 2010; op die datum is ook het krediet bij het Nationaal Restauratiefonds beëindigd.

Gelijk als voor het bouwkrediet staat de gemeente Leiden garant voor rente en aflossing. Het uit het krediet voldane restauratiegedeelte is geactiveerd in de balans; hierop wordt annuïtair afgeschreven met ingang van 2010: de afschrijving bedroeg dit jaar € 110.132,=. De gemeente verleent, met ingang van 2010, 30 jaar een exploitatiesubsidie ten behoeve van de aflossing en rente van de BNG lening van tenminste € 200.000,= en ten hoogste € 339.000,= per jaar. In 2016 is in de UVOK vastgesteld dat de gemeente Leiden voornemens is om begin 2020 de lening die de Pieterskerk heeft afgesloten, volledig af te lossen. Eind februari 2020 is het resterende bedrag van de lening bij de BNG door de gemeente Leiden afgelost.

Met de gemeente is in 2010 intensief overleg gevoerd om een prestatiecontract (UVOK) op te stellen, dat aan de verlening van een cultuursubsidie is gekoppeld. De gemeente Leiden stelt een goedkeurende accountantsverklaring als eis voor subsidieverstrekking boven de € 50.000,=. Sinds 2012 voldoet de Pieterskerk aan de gestelde eisen van de gemeente Leiden t.a.v. een goedkeurende accountantsverklaring. De financiële processen zijn hiervoor in 2012 beschreven en daarnaast wordt een strikte functiescheiding in acht genomen. Deze processen worden waar nodig aangepast.

⁴ Groot Kerken Overleg leden: Nieuwe kerk, Oude kerk en Westerkerk in Amsterdam, Laurenkerk Rotterdam, Grote Kerk Breda, Eusebiuskerk Arnhem, Grote kerk Naarden, Stadsherstel Amsterdam, Grote kerk Zwolle, Bijzondere locaties Groningen en Pieterskerk Leiden.

In 2016 is in nauw overleg tussen de directie van de Pieterskerk Leiden en de leiding van het Team Economie, Cultuur, Wonen en Duurzaamheid (ECWD) van de gemeente Leiden een aanvraag gedaan tot ondersteuning van het structurele onderhoud van het monument. Hierbij is voor de komende jaren een jaarlijkse bijdrage van € 75.000,- door de gemeente Leiden gegarandeerd aan het behoud en onderhoud van de Pieterskerk Leiden. Dit vormt de basis voor een stabiel onderhoudsprogramma en de instandhouding van het monument. Deze onderhoudssubsidie wordt na vier jaar geëvalueerd.

5.4.3 Stand fondsenwerving 2019

In 2019 is een aanvraag gedaan voor het Visitor Centre (§ 4.2) bij de BankGiro Loterij van € 300.000,-. Deze aanvraag is afgewezen en zal in september 2020 opnieuw worden ingediend.

- € 55.000,- Bijdrage Stichting Vrienden van de Pieterskerk Leiden ten behoeve van het onderhoud. Dit is de laatste bijdrage conform de eerder gemaakte afspraken.
- € 50.000,- Fonds 1818 ten behoeve van de Pieterskerk Proloog
- € 40.000,- Gemeente Leiden ten behoeve van de Pieterskerk Proloog
- € 20.000,- Bijdrage 2019 van de Orde van St Pieter, businessclub van de Pieterskerk, is een belangrijk en waardevol initiatief voor ondersteuning vanuit het bedrijfsleven. Deze bijdrage wordt gepresenteerd tijdens het Pieterskerkgala.
- € 10.000,- Bijdrage van het Benefietgala 2019 t.b.v. het behoud en onderhoud van de Pieterskerk Leiden.
- € 11.750,- Inkomsten Bach & Leiden mecenaat
- € 4.500,- 3 October Vereniging – vordering opbrengsten dankdienst t.b.v. orgelonderhoud
- € 5.000,- Van der Mandele Stichting ten behoeve van de Pieterskerk Proloog
- € 3.500,- Rabobank Wensenfonds ten behoeve van matrixborden kooromgang
- € 2.500,- Gravin van Bijland Stichting ten behoeve van de Pieterskerk Proloog

In het bedrijfsplan 2020-2023 zal een voorstel gedaan worden voor het integreren van de verschillende onderdelen van het Pieterskerk mecenaat. Hieronder een korte opsomming van de verschillende onderdelen van sponsor- en schenkingsactiviteiten ten behoeve van de Pieterskerk Leiden.

Ramen met Namen

Het project Ramen met Namen loopt nog steeds door; de frequentie van het kunnen plaatsen van een raampaneel is echter zeer laag. Eind 2019 is opnieuw een paneel geplaatst waarvan de verkoop eind 2017 al was gestart. Direct na plaatsing bleek een fout te zijn gemaakt bij een van de namen. Hierop is het paneel verwijderd en ter correctie naar de glazenier gebracht. Doordat het paneel pas in 2020 definitief geplaatst wordt, worden de opbrengsten in 2020 geboekt.

Eind 2019 heeft de glazenier Hagemeier uit Tilburg aangegeven te willen stoppen met het Ramen met Namen project, omdat men de werkzaamheden van het atelier wil afbouwen. Hierop is de Leidse glazenier Jilleba benaderd, om het Ramen met Namen project over te nemen.

Bach & Leiden mecenaat

Er zijn drie verschillende arrangementen voor het afnemen van de uitvoeringen van het Weihnachts-Oratorium en/of de Matthäus Passion. De marge op dit mecenaat worden gebruikt voor het behoud en onderhoud van de Pieterskerk Leiden.

3 October Vereeniging

Nadat de Pieterskerk Leiden in 1972 niet meer in gebruik was als kerkelijk gebouw, heeft de 3 October Vereeniging de organisatie van de 3 October Dankdienst op zich genomen. De collecte bij de 3 October dankdienst werd vervolgens afgestaan aan de Stichting Pieterskerk Leiden ten behoeve van het behoud en onderhoud van het monument. In 2018 zijn afspraken gemaakt met het bestuur van de 3 October Vereeniging dat deze gelden geormerkt worden voor het onderhoud van de orgels in de Pieterskerk Leiden. Op dit moment heeft de Pieterskerk Leiden in deze nog een vordering van € 4.500 op de 3 October Vereeniging voor de jaren 2017, 2018 en 2019.

Pieterskerk Benefietgala

Sinds 2003 vindt jaarlijks het Benefietgala voor de Pieterskerk Leiden plaats. Instellingen en bedrijven kopen tafels, waarvan de opbrengst ten gunste komt van het monument.

Stichting Vrienden van de Pieterskerk Leiden

Vrienden doneren een minimum van € 20,= per jaar of worden Vriend voor het leven, voor een eenmalig bedrag van € 1000,=. Men ontvangt een Vriendenpas en kan daarmee de openstelling van de Pieterskerk Leiden als monument gratis bezoeken en ontvangt (vroegboek-)kortingen op eigen producties van de Pieterskerk Leiden. Daarnaast ontvangt men jaarlijks het Vriendenmagazine *De Pieter*. In 2019 waren er ± 550 actieve vrienden.

Orde van St. Pieter

In 2009 is de Orde van St. Pieter opgericht, als de businessclub van de Pieterskerk Leiden. Van oudsher is de Pieterskerk Leiden een plaats van ontmoetingen. Voor bedrijven en instellingen, die door hun culturele en maatschappelijke betekenis verbonden willen zijn met elkaar, de stad en de Universiteit Leiden, is er de mogelijkheid lid te worden van de Orde van St. Pieter. In 2019 waren er tien Ordeleden; begin 2020 is daar nog een Ordelid bijgekomen.

5.5 Proveniershuisjes

De contante waarde van de provenierswoningen rondom de Pieterskerk Leiden zijn in 2011 verzilverd, om daarmee de laatste fase van de restauratie 2000-2010 te kunnen bekostigen. Uitgangspunt daarbij was dat de eenheid van het monument, Pieterskerk-cum-annexis, niet mag worden verbroken, en het eigendom te zijner tijd weer in één hand moet kunnen komen. Daarbij was bovendien van belang dat toekomstige bewoners zich bewust zijn van de invloed van de exploitatie op hun woonsfeer en geen afbreuk doen aan de goodwill voor de Pieterskerk Leiden in haar directe omgeving. Daarom is besloten uitsluitend de verkoop van alle woningen gezamenlijk te realiseren, met een kettingbeding, dat de nieuwe eigenaar de woningen alleen in hun gezamenlijkheid mag vervreemden, waarbij een voorkeursrecht geldt voor de Stichting Pieterskerk Leiden of haar opvolger in rechte, resp. de eigenaar van de grond, de Protestantse Gemeente in Leiden.

De prijs waarvoor alsdan de huisjes aan partijen moet worden aangeboden bedraagt de feitelijke boekwaarde, nl. het verschil tussen het totaal aan investeringen minus het totaal aan opbrengsten. De nieuwe eigenaar, de Stichting Jean Pesijnhof, is tot 2041 verplicht elke 10 jaar de woningen ter terugkoop aan onze stichting aan te bieden. De Stichting Jean Pesijnhof heeft aangegeven dat de boekwaarde op 31 december 2019 € 1.383.519,11 bedraagt.

5.6 Begroting 2020

Begroting en exploitatieresultaten	begroting 2020	
Opbrengst kale huur incl. nevenruimte	€ 270.000	
Opbrengst Escaperoom	€ 30.000	
Opbrengst Rameau	€ 35.000	
Commerciele korting	€ -110.000	
		€ 225.000
Resultaten overige opbrengsten		
Kick back techniek	€ 50.000	
Kick back faciliteiten	€ 130.000	
Kick back personeel	€ 100.000	
Kick back catering	€ 95.000	
Dekking directe kosten culturele UVOK	€ 47.000	
Opbrengsten Cultuur	€ 125.000	
		€ 547.000
Bruto winst commerciële exploitatie		€ 772.000
<i>Indirecte kosten:</i>		
Interest en bankkosten		
Personeelskosten	€ 603.000	
Huisvestingskosten	€ 85.000	
Kosten beheer en management	€ 70.000	
Afschrijvingen	€ 50.000	
Overige bedrijfskosten	€ 39.000	
Marketing	€ 50.000	
		€ 897.000
Resultaat exploitatie		€ -125.000
Resultaten overige		€ 85.000
Diverse financiële baten en lasten:		€ 18.000
Exploitatie resultaat Pieterskerk		€ -22.000

6.1 Coronaparagraaf

Op 3 maart 2020 was het concept bestuursverslag 2019 klaar en was in de continuïteitsparagraaf het volgende te lezen:

Vanaf 2011 is een weg ingeslagen van professionalisering, automatisering, kostenreductie en optimalisatie van inkomsten. Deze zaken en de keuze om de Bachconcerten - het Weihnachts-Oratorium en de Matthäus Passion - in eigen beheer te produceren, hebben het verwachte resultaat opgeleverd, waardoor in 2019 voor de tweede maal een boekjaar zo goed als budgetneutraal wordt afgesloten. Dit maakt het mogelijk om, zoals gepland, een licht besteedbaar eigen vermogen op te bouwen en voorzieningen te treffen voor structureel onderhoud, beide ten behoeve van een stabiele funding voor het structurele lange termijn onderhoud en behoud van het monument.

De onvoorspelbaarheid van de inkomsten uit de commerciële verhuur en van de kosten van het incidenteel onderhoud, maken dat de bedrijfsvoering in hoge mate kwetsbaar is. Desondanks heeft het bestuur vertrouwen in het kunnen garanderen van het noodzakelijke toekomstige reguliere, incidentele en groot onderhoud. Dit is echter alleen te realiseren door de structurele onderhoudssubsidie van de gemeente Leiden, de SIM en incidentele externe onderhoudssubsidies, aangevuld met donaties van de Vrienden van de Pieterskerk Leiden en de businessclub 'Orde van St. Pieter'. Deze ondersteuning is blijvend noodzakelijk om de Pieterskerk Leiden, de bijna 900 jaar oude stadskerk, conform de meerjarenonderhoudsplanung in stand te houden ten behoeve van toekomstige generaties.

Op 12 maart 2020 maakte minister-president Mark Rutte bekend dat, in verband met het onder controle krijgen van het coronavirus Covid-19, alle grotere evenementen voorlopig werden verboden en monumenten, musea en theaters dienden te sluiten. Drie dagen later werd daar aan toegevoegd dat 'social distancing' de standaard zou worden. Op 7 april 2020 gaf Rutte aan dat het 'nieuwe normaal' een anderhalve meter samenleving is en voor lange tijd ook zal blijven.

Het verdienmodel van de Pieterskerk Leiden viel op 12 maart in één klap volledig weg. De reguliere hybride bedrijfsvoering van de Pieterskerk Leiden - gebaseerd op inkomsten uit vrijetijdsbesteding, toerisme, horeca en evenementen - kwam door de anderhalve meter richtlijn tot volledige stilstand. In het verlengde daarvan kwam ook het onderhoud volledig tot stilstand. Vanaf het eerste moment heeft de Pieterskerk Leiden een intensieve lobby gevoerd richting het ministerie van OCW en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), evenals de gemeente Leiden en de brancheondersteuners: Kunsten '92 en Cultuur + Financiën.

Deze lobby was succesvol en de uitgewerkte liquiditeit-scenario's van de Pieterskerk Leiden voor 2020 werden gebruikt als voorbeeldcasus op het ministerie en bij Kunsten '92. Minister Van Engelshoven noemde de Pieterskerk Leiden bij naam, toen zij sprak over de harde klappen die in de erfgoedsector vielen. Medio april 2020 werd duidelijk dat er vanuit het ministerie van OCW driehonderd miljoen euro beschikbaar zou komen voor de totale culturele sector. Vijftig miljoen daarvan werd toegekend aan de erfgoedsector. Het Nationaal Restauratie Fonds (NRF) werd aangewezen als het uitvoeringsorgaan ten aanzien van de erfgoedsector.

Direct na de aankondiging van de eerste corona-restricties heeft de Pieterskerk Leiden gebruik gemaakt van de aangeboden generieke steunmaatregelen, zijnde:

- Tegemoetkoming Ondernemers Getroffen Sectoren COVID-19 (TOGS);
- Noodmaatregel Overbrugging van Werkgelegenheid (NOW);
- Uitstel belastingen;
- Vervroegde uitbetaling gemeentelijke onderhoudssubsidie.

De liquiditeit-scenario's 2020 laten zien dat de Stichting Pieterskerk Leiden € 250.000 tot € 350.000 overbruggingskrediet nodig heeft. Begin juni 2020 zal duidelijk worden onder welke condities de overbruggingskredieten door het NRF worden verstrekt.

Van belang is dat het aanwezige, zeer beperkte weerstandsvermogen van de Pieterskerk Leiden, ten behoeve van het toekomstig (onvoorziene) onderhoud, in stand gehouden wordt. In 2020 en 2021 zullen daarom, zoals binnen de gehele culturele- en erfgoedsector, overbruggingskredieten, subsidies en giften noodzakelijk zijn om de instandhouding te garanderen. Ondersteuning vanuit de landelijke en lokale overheid, de Vrienden van de Pieterskerk Leiden, de Orde van St. Pieter en het Bach & Leiden Mecenaat zullen daarbij hoogst noodzakelijk zijn.

6.2 Het tijdelijke abnormaal

In 2018 en 2019 werden de boekjaren van de Pieterskerk Leiden zo goed als budgetneutraal afgesloten. Zoals in de voorgaande coronaparagraaf is aangegeven, maakt de huidige crisis het onmogelijk dat deze resultaten in de nabije toekomst nog worden herhaald. Om een desastreuze terugval in een negatief exploitatieresultaat te verminderen, wordt onderzocht of een tijdelijke verandering van het bedrijfsmodel mogelijk is. Daarbij komt de focus te liggen op de museale ontsluiting van het monument door middel van de vaste collectie, aangevuld met tijdelijke exposities in samenwerking met het archief van Erfgoed Leiden e.o. en de bijzondere collectie van de bibliotheek van de Universiteit Leiden. Dit wordt gecombineerd met grootschalige horeca in het schip van het monument, binnen de kaders van het anderhalve meter scenario. De bedrijfsvoering blijft in deze opzet volledig in handen van de Pieterskerk Leiden en wordt uitgevoerd door het huidige personeelsbestand, aangevuld met oproepkrachten. Naast een zo optimaal mogelijke financiële bedrijfsvoering, zal de nadruk liggen op het herpakken van het monumentaal onderhoud.

Voor een switch van het bedrijfsmodel zijn structurele investeringen nodig, variërend van beveiligingscamera's tot aanpassingen van het sanitair conform corona-richtlijnen. De investeringskosten worden geraamd op ± € 150.000. Deze kosten kunnen mogelijk gedekt worden door de reeds gerealiseerde fondswerving voor het geplande Visitor Centre, De Pieterskerk Proloog (§ 4.3), dat vanwege de te voorzien situatie op de middellange termijn en de vereiste grote investeringen voorlopig niet volgens de oorspronkelijke opzet gerealiseerd zal worden.

7. Continuïteit

De opbrengsten van het tijdelijke museale bedrijfsmodel zal naar verwachting de onvermijdelijke (grote) tekorten verkleinen en gelijktijdig het onderhoud in stand houden. Tevens biedt het tijdelijke bedrijfsmodel de mogelijkheid tot het behoud van het menselijk kapitaal. De complexe reguliere bedrijfsvoering en de daarbij behorende lange inwerktijden voor nieuwe medewerkers, maakt dat het behoud van het menselijk kapitaal wenselijk en noodzakelijk is voor een snelle en succesvolle doorstart zodra de corona-maatregelen worden opgeheven.

De positieve lobby en de flexibiliteit en creativiteit van de organisatie maken dat het bestuur vertrouwen heeft in het kunnen garanderen van het noodzakelijke toekomstige reguliere, incidentele en groot onderhoud. Dit is echter alleen te realiseren door de structurele onderhoudssubsidie van de gemeente Leiden, de SIM en incidentele externe onderhoudssubsidies, aangevuld met een overbruggingskrediet, een eenmalige gemeentelijke instandhoudingssubsidie en donaties van de steunstichtingen. Structurele ondersteuning is blijvend noodzakelijk om de Pieterskerk Leiden, de bijna 900 jaar oude stadskerk, conform de meerjarenonderhoudsplanning in stand te houden, ten behoeve van toekomstige generaties.

Leiden, 9 juni 2020

Frieke Hurkmans MSc
directeur-bestuurder Pieterskerk Leiden

JAARREKENING

1 BALANS PER 31 DECEMBER 2019
(na verwerking van het verlies)

		31 december 2019		31 december 2018	
		€	€	€	€
ACTIVA					
Vaste activa					
Materiële vaste activa	(1)		5.124.061		5.310.846
Vlottende activa					
Vorraden	(2)		6.961		10.338
Vorderingen	(3)				
Debiteuren		102.638		56.546	
Overige belastingen en premies sociale verzekeringen		8.746		32.530	
Overige vorderingen en overlopende activa		22.422		41.734	
			133.806		130.810
Liquide middelen	(4)		508.768		386.875
			<u>5.773.596</u>		<u>5.838.869</u>

		31 december 2019		31 december 2018	
		€	€	€	€
PASSIVA					
Eigen vermogen	(5)				
Bestemmingsreserves		616.366		635.046	
Overige reserves		163.266		109.333	
			779.632		744.379
Voorzieningen	(6)				
Overige voorzieningen			40.000		20.000
Langlopende schulden	(7)		33.397		4.454.464
Kortlopende schulden	(8)				
Aflossingsverplichtingen langlopende schulden		4.421.071		146.514	
Crediteuren		207.086		170.956	
Overige belastingen en premies sociale verzekeringen		20.147		14.623	
Overige schulden en overlopende passiva		272.263		287.933	
			4.920.567		620.026
		<u>5.773.596</u>		<u>5.838.869</u>	

2 STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2019

		Realisatie 2019	Begroting 2019	Verschil 2019	Realisatie 2018	Begroting 2018	Verschil 2018
		€	€	€	€	€	€
Baten							
Opbrengsten	(9)	1.813.644	1.663.500	150.144	1.787.523	1.528.000	259.523
Subsidiebaten	(10)	403.046	388.500	14.546	391.386	383.200	8.186
Som der baten		2.216.690	2.052.000	164.690	2.178.909	1.911.200	267.709
Lasten							
Directe kosten							
Project management	(11)	1.038.320	823.000	215.320	944.789	747.000	197.789
Indirecte kosten							
Personeelslasten	(12)	559.483	579.000	-19.517	566.908	546.000	20.908
Afschrijvingen	(13)	181.292	198.000	-16.708	175.606	198.000	-22.394
Overige bedrijfslasten	(14)	256.546	258.500	-1.954	304.845	223.300	81.545
		997.321	1.035.500	-38.179	1.047.359	967.300	80.059
Saldo voor financiële baten en lasten		181.049	193.500	-12.451	186.761	196.900	-10.139
Financiële baten en lasten	(15)	-182.116	-200.000	17.884	-190.670	-200.000	9.330
Saldo		-1.067	-6.500	5.433	-3.909	-3.100	-809
Resultaatbestemming							
Overige reserves		-1.067	-6.500	5.433	-3.909	-3.100	-809
		-1.067	-6.500	5.433	-3.909	-3.100	-809

3 KASSTROOMOVERZICHT 2019

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

	2019		2018	
	€	€	€	€
Kasstroom uit operationele activiteiten				
Resultaat	-1.067		-3.909	
Aanpassingen voor:				
Afschrijvingen	199.972		194.286	
Mutatie voorzieningen	20.000		20.000	
Veranderingen in het werkkapitaal:				
Mutatie voorraden	3.377		-8.738	
Mutatie vorderingen	-2.996		-62.648	
Mutatie kortlopende schulden (exclusief kortlopend deel van de langlopende schulden)	25.985		87.003	
Kasstroom uit bedrijfsoperaties		245.271		225.994
Kasstroom uit operationele activiteiten		245.271		225.994
Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
Investerings in materiële vaste activa		-13.188		-15.598
Kasstroom uit financieringsactiviteiten				
Mutatie bestemmingsreserves	-18.680		-18.680	
Bijdrage van Stichting Vrienden van de Pieterskerk	55.000		55.000	
Aflossing schulden aan kredietinstellingen	-146.510		-159.838	
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		-110.190		-123.518
		121.893		86.878
Samenstelling geldmiddelen				
	2019		2018	
	€	€	€	€
Geldmiddelen per 1 januari		386.875		299.997
Mutatie liquide middelen		121.893		86.878
Geldmiddelen per 31 december		508.768		386.875

4 GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING EN BEPALING VAN HET SALDO VAN BATEN EN LASTEN

ALGEMENE GRONDSLAGEN VOOR DE OPSTELLING VAN DE JAARREKENING

De jaarrekening is opgemaakt met toepassing van de Richtlijn C1 "Kleine Organisaties zonder winststreven" en is op basis van historische kostprijs. De waardering van activa en passiva geschiedt, voorzover niet anders is vermeld, tegen nominale waarde.

Baten worden toegerekend aan de periode waarin ze zijn gerealiseerd. Lasten worden verantwoord in het jaar waarin ze voorzienbaar zijn.

Continuïteitsveronderstelling

Voor 2019 was een negatief resultaat ten bedrage van € 6.500 begroot. Dit vanwege de hoge onvoorspelbaarheid van de verhuur. Het werkelijke resultaat 2019 bedraagt € 1.067 negatief. Voor 2020 wordt een negatief exploitatieresultaat op de kosten van het monument ad € 22.000 begroot.

Op 12 maart 2020 maakte minister-president Mark Rutte bekend dat, in verband met het onder controle krijgen van het coronavirus Covid-19, alle grotere evenementen voorlopig werden verboden en monumenten, musea en theaters dienden te sluiten. Drie dagen later werd daar aan toegevoegd dat 'social distancing' de standaard zou worden. Op 7 april 2020 gaf Rutte aan dat het 'nieuwe normaal' een anderhalve meter samenleving is en voor lange tijd ook zal blijven.

Het verdienmodel van de Pieterskerk Leiden viel op 12 maart in één klap volledig weg. De reguliere hybride bedrijfsvoering van de Pieterskerk Leiden - gebaseerd op inkomsten uit vrijetijdsbesteding, toerisme, horeca en evenementen - kwam door de anderhalve meter richtlijn tot volledige stilstand. In het verlengde daarvan kwam ook het onderhoud volledig tot stilstand. Vanaf het eerste moment heeft de Pieterskerk Leiden een intensieve lobby gevoerd richting het ministerie van OCW en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), evenals de gemeente Leiden en de brancheondersteuners: Kunsten '92 en Cultuur + Financiën.

Deze lobby was succesvol en de uitgewerkte liquiditeit-scenario's van de Pieterskerk Leiden voor 2020 werden gebruikt als voorbeeldcasus op het ministerie en bij Kunsten '92. Minister Van Engelshoven noemde de Pieterskerk Leiden bij naam, toen zij sprak over de harde klappen die in de erfgoedsector vielen. Medio april 2020 werd duidelijk dat er vanuit het ministerie van OCW driehonderd miljoen euro beschikbaar zou komen voor de totale culturele sector. Vijftig miljoen daarvan werd toegekend aan de erfgoedsector. Het Nationaal Restauratie Fonds (NRF) werd aangewezen als het uitvoeringsorgaan ten aanzien van de erfgoedsector.

Direct na de aankondiging van de eerste corona-restricties heeft de Pieterskerk Leiden gebruik gemaakt van de aangeboden generieke steunmaatregelen, zijnde:

- o Tegemoetkoming Ondernemers Getroffen Sectoren COVID-19 (TOGS);
- o Noodmaatregel Overbrugging van Werkgelegenheid (NOW);
- o Uitstel belastingen;
- o Vervroegde uitbetaling gemeentelijke onderhoudssubsidie.

De liquiditeit-scenario's 2020 laten zien dat de Stichting Pieterskerk Leiden € 250.000 tot € 350.000 overbruggingskrediet nodig heeft. Begin juni 2020 zal duidelijk worden onder welke condities de overbruggingskredieten door het NRF worden verstrekt.

Van belang is dat het aanwezige, zeer beperkte weerstandsvermogen van de Pieterskerk Leiden, ten behoeve van het toekomstig (onvoorziene) onderhoud, in stand gehouden wordt. In 2020 en 2021 zullen daarom, zoals binnen de gehele culturele- en erfgoedsector, overbruggingskredieten, subsidies en giften noodzakelijk zijn om de instandhouding te garanderen. Ondersteuning vanuit de landelijke en lokale overheid, de Vrienden van de Pieterskerk Leiden, de Orde van St. Pieter en het Bach & Leiden Mecenaat zullen daarbij hoogst noodzakelijk zijn.

In 2018 en 2019 werden de boekjaren van de Pieterskerk Leiden zo goed als budgetneutraal afgesloten. Zoals hiervoor is aangegeven, maakt de huidige crisis het onmogelijk dat deze resultaten in de nabije toekomst nog worden herhaald. Om een desastreuze terugval in een negatief exploitatieresultaat te verminderen, wordt onderzocht of een tijdelijke verandering van het bedrijfsmodel mogelijk is. Daarbij komt de focus te liggen op de museale ontsluiting van het monument door middel van de vaste collectie, aangevuld met tijdelijke exposities in samenwerking met het archief van Erfgoed Leiden e.o. en de bijzondere collectie van de bibliotheek van de Universiteit Leiden. Dit wordt gecombineerd met grootschalige horeca in het schip van het monument, binnen de kaders van het anderhalve meter scenario. De bedrijfsvoering blijft in deze opzet volledig in handen van de Pieterskerk Leiden en wordt uitgevoerd door het huidige personeelsbestand, aangevuld met oproepkrachten. Naast een zo optimaal mogelijke financiële bedrijfsvoering, zal de nadruk liggen op het herpakken van het monumentaal onderhoud.

Voor een switch van het bedrijfsmodel zijn structurele investeringen nodig, variërend van beveiligingscamera's tot aanpassingen van het sanitair conform corona-richtlijnen. De investeringskosten worden geraamd op ± € 150.000. Deze kosten kunnen mogelijk gedekt worden door de reeds gerealiseerde fondswerving voor het geplande Visitor Centre, De Pieterskerk Proloog, dat vanwege de te voorziene situatie op de middellange termijn en de vereiste grote investeringen voorlopig niet volgens de oorspronkelijke opzet gerealiseerd zal worden.

De opbrengsten van het tijdelijke museale bedrijfsmodel zal naar verwachting de onvermijdelijke (grote) tekorten verkleinen en gelijktijdig het onderhoud in stand houden. Tevens biedt het tijdelijke bedrijfsmodel de mogelijkheid tot het behoud van het menselijk kapitaal. De complexe reguliere bedrijfsvoering en de daarbij behorende lange inwerktijden voor nieuwe medewerkers, maakt dat het behoud van het menselijk kapitaal wenselijk en noodzakelijk is voor een snelle en succesvolle doorstart zodra de corona-maatregelen worden opgeheven.

De positieve lobby en de flexibiliteit en creativiteit van de organisatie maken dat het bestuur vertrouwen heeft in het kunnen garanderen van het noodzakelijke toekomstige reguliere, incidentele en groot onderhoud. Dit is echter alleen te realiseren door de structurele onderhoudssubsidie van de gemeente Leiden, de SIM en incidentele externe onderhoudssubsidies, aangevuld met een overbruggingskrediet, een eenmalige gemeentelijke instandhoudingssubsidie en donaties van de steunstichtingen. Structurele ondersteuning is blijvend noodzakelijk om de Pieterskerk Leiden, de bijna 900 jaar oude stadskerk, conform de meerjarenonderhoudsplanung in stand te houden, ten behoeve van toekomstige generaties.

Voorstaande in ogenschouw nemend heeft het bestuur vertrouwen in de toekomst van Stichting Pieterskerk Leiden. Dit zijn de redenen dat de toegepaste grondslagen voor waardering en resultaatbepaling gebaseerd zijn op de veronderstelling van continuïteit van de organisatie.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat het bestuur van Stichting Pieterskerk Leiden zich over verschillende zaken een oordeel vormt, en dat het bestuur schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA

Materiële vaste activa

Restauraties:

De restauraties worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs onder vermindering van ontvangen subsidies en verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen.

De restauratiekosten van de grote restauratie worden met ingang van 1 maart 2010 annuïtair afgeschreven.

Gebouwen (inclusief verbouwingen) en exploitatie:

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs onder vermindering van ontvangen subsidies en verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen.

De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs, rekening houdend met eventuele residuwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming, dat wil zeggen zodra het desbetreffende project is afgerond en alle subsidies zijn ontvangen.

Overige materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs inclusief direct toerekenbare kosten, onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte toekomstige gebruiksduur en bijzondere waardeverminderingen.

Vorraden

De voorraden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs dan wel lagere marktwaarde voor zover nodig onder aftrek van een voorziening voor incourantheid.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid worden in mindering gebracht. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen.

Voorzieningen

Overige voorzieningen

Voorziening groot onderhoud

De voorziening ter gelijkmatige verdeling van lasten voor groot onderhoud van gebouwen wordt bepaald op basis van de te verwachten kosten over een reeks jaren. Het uitgevoerde onderhoud wordt ten laste van deze voorziening gebracht.

De voorzieningen hebben een overwegend langlopend karakter.

Langlopende schulden

Schulden dienen na eerste verwerking te worden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Indien er geen sprake is van agio of disagio of transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde van de schuld. De nominale waarde van een schuld is de hoofdsom die wordt genoemd in de overeenkomst waaruit de schuld is ontstaan. Geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde.

Kortlopende schulden

Kortlopende schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde.

GRONDSLAGEN VOOR DE BEPALING VAN HET SALDO VAN BATEN EN LASTEN

Bepaling van het saldo van baten en lasten

Het saldo van baten en lasten wordt bepaald door de ontvangen huurbaten en overige opbrengsten te verminderen met gemaakte kosten en te vermeerderen met de ontvangen exploitatiesubsidie en cultuursubsidie.

Afschrijvingen

De afschrijvingen op de materiële vaste activa zijn berekend door middel van vaste percentages van de aanschaffingswaarde, op basis van de verwachte economische levensduur. Boekwinsten en -verliezen bij verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen, boekwinsten echter alleen voor zover de boekwinsten niet in mindering zijn gebracht op vervangende investeringen.

Boekwinsten en -verliezen uit de incidentele verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

GRONDSLAGEN VOOR DE OPSTELLING VAN HET KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen.

Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

5 TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2019

ACTIVA

VASTE ACTIVA

1. Materiële vaste activa

Gebouwen en opstalrecht

Aan de Stichting Pieterskerk Leiden is door het College van kerkrentmeesters van de Protestantse Gemeente te Leiden (voorheen: Kerkvoogdij der Hervormde Gemeente Leiden) eeuwigdurend het recht van opstal verleend tot het in eigendom hebben van:

- De Pieterskerk;
- Het gebouw, oorspronkelijk het kerkelijk bureau;
- Kerkhuisje gelegen aan de Kloksteeg 16a;
- Opslag kelders/werken in en/of onder de grond van "de Pieterskerk", inclusief het gebruiksrecht.

Op het recht van opstal is het recht van hypotheek verleend. Zie hiervoor de niet uit de balans blijkende rechten en verplichtingen.

Het recht van opstal tot het in eigendom hebben van de proveniershuisjes gelegen aan het Pieterskerkhof 1 tot en met 21 (oneven nummers) is op 10 juni 2011 verkocht aan Stichting Jean Pesynhof voor € 1.219.429. Bij de verkoop van deze huisjes zijn de volgende afspraken gemaakt:

Op de woningen rust een kettingbeding inzake voorkeursrecht van (terug)koop, ten gunste van de Stichting Pieterskerk Leiden (of haar opvolger in rechte) en vervolgens van het College van kerkrentmeesters van de Protestantse kerk Leiden, of haar opvolger in rechte als eigenaar van de grond;

Dit recht van terugkoop geschiedt tegen een vaste prijs, namelijk de feitelijke boekwaarde van de woningen; dat is het geheel der investeringen plus/minus het exploitatieresultaat vanaf het moment van overdracht aan de nieuwe eigenaar tot het moment van terugkoop.

De Stichting Pieterskerk Leiden heeft om de 10 jaar het recht van terugkoop tot 2041, voor het eerst op 1 maart 2021.

De 11 woningen mogen alleen gezamenlijk worden vervreemd.

Volgens de opgave van Stichting Jean Pesynhof d.d. 26 januari 2020 bedraagt de boekwaarde van de proveniershuisjes op 31 december 2019 € 1.383.519 (31 december 2018: €1.385.960).

	Gebouwen (incl. verbou- wingen)	Restauraties	Exploitaties	Totaal
	€	€	€	€
<i>Boekwaarde per 1 januari 2019</i>				
Aanschaffingswaarde	397.464	6.362.622	145.488	6.905.574
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-321.097	-1.158.775	-114.857	-1.594.729
	<u>76.367</u>	<u>5.203.847</u>	<u>30.631</u>	<u>5.310.845</u>
<i>Mutaties</i>				
Investerings	1.000	-	12.188	13.188
Afschrijvingen	-25.692	-161.229	-13.051	-199.972
	<u>-24.692</u>	<u>-161.229</u>	<u>-863</u>	<u>-186.784</u>
<i>Boekwaarde per 31 december 2019</i>				
Aanschaffingswaarde	398.464	6.362.622	157.676	6.918.762
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-346.789	-1.320.004	-127.908	-1.794.701
Boekwaarde per 31 december 2019	<u>51.675</u>	<u>5.042.618</u>	<u>29.768</u>	<u>5.124.061</u>
<i>Afschrijvingspercentages</i>				%
Gebouwen (incl. verbouwingen)				5 - 20
Restauraties				0 - 10
Exploitaties				6,7 - 33

Voor een uitgebreide specificatie van de materiële vaste activa wordt verwezen naar het overzicht van materiële vaste activa die als bijlage bij dit jaarstuk is opgenomen.

VLOTTENDE ACTIVA

	31-12-2019	31-12-2018
	€	€
2. Voorraden		
Gereed product en handelsgoederen	6.961	10.338
3. Vorderingen		
Debiteuren		
Debiteuren	102.638	56.546
Een voorziening voor vermoedelijke oninbaarheid wordt niet noodzakelijk geacht.		
Overige belastingen en premies sociale verzekeringen		
Omzetbelasting	-	25.582
Pensioenen	8.746	6.948
	8.746	32.530
Overige vorderingen en overlopende activa		
Rekening-courant Orde van Sint Pieter	-	36
Rekening-courant Stichting Vrienden van de Pieterskerk	7.870	-
Nog te ontvangen recette	-	10.996
Teruggaaf energiebelasting	14.534	20.983
Diversen	18	9.719
	22.422	41.734

Onder de opgenomen vorderingen bevinden zich geen posten met een looptijd van meer dan één jaar.

	31-12-2019	31-12-2018
	€	€
4. Liquide middelen		
ABN AMRO Bank, bestuurrekening	103.629	47.657
ABN AMRO Bank, bestuurrekening	124.188	41.847
ABN AMRO Bank, zakelijk flexibel deposito	-	2.000
ING Bank, zakelijke rekening	277.918	289.626
Kas	2.733	5.549
Gelden onderweg	300	196
	<u>508.768</u>	<u>386.875</u>

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de stichting.

PASSIVA

	31-12-2019	31-12-2018
	€	€
5. Reserves en fondsen		
Bestemmingsreserves	616.366	635.046
Overige reserves	163.266	109.333
	<u>779.632</u>	<u>744.379</u>

Bestemmingsreserves

	2019	2018
	€	€
<i>Bestemmingsreserve grote restauratie</i>		
Stand per 1 januari	635.046	653.726
Afschrijving niet gefinancierde restauratie	-18.680	-18.680
Stand per 31 december	<u>616.366</u>	<u>635.046</u>

Ten behoeve van de grote restauratie is een bestemmingsreserve gevormd. De werkelijke kosten, bestaande uit afschrijvingslasten die niet zijn gefinancierd middels de lening N.V. Bank Nederlandse Gemeenten, worden aan de bestemmingsreserve onttrokken. Met deze afschrijving is in 2013 aangevangen à 2,5%.

Overige reserves

Stand per 1 januari	109.333	58.242
Verwerking van het resultaat	-1.067	-3.909
	<u>108.266</u>	<u>54.333</u>
Bijdrage van Stichting Vrienden van de Pieterskerk	55.000	55.000
Stand per 31 december	<u>163.266</u>	<u>109.333</u>

Een bedrag van € 113.762 is niet vrij besteedbaar.

6. Voorzieningen

Overige voorzieningen

	2019	2018
	€	€
<i>Voorziening groot onderhoud</i>		
Stand per 1 januari	20.000	-
Dotatie	20.000	20.000
Stand per 31 december	40.000	20.000

7. Langlopende schulden

Schulden aan kredietinstellingen

	31-12-2019	31-12-2018
	€	€
Leningen o/g		
Lening Stichting NRF	33.397	36.709
Lening N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	-	4.417.755
	33.397	4.454.464

	2019	2018
	€	€
<i>Lening Rabobank</i>		
Stand per 1 januari	6.239	31.197
Aflossing	-6.239	-24.958
Stand per 31 december	-	6.239
Aflossingsverplichting komend boekjaar	-	-6.239
Langlopend deel per 31 december	-	-

In 1999 is de lening bij de Bank voor Nederlandse Gemeente omgezet in een lening bij de Rabobank. De lening is oorspronkelijk groot € 499.158 tegen een rente van 4,98% op jaarbasis. In 2019 is de lening in zijn geheel afgelost.

Als zekerheid is een borgstelling verstrekt door de gemeente Leiden, volgens het Raadbesluit Gemeente Leiden d.d. 29 juni 1999 onder nummer 99.0087.

Lening Stichting NRF

Stand per 1 januari	39.942	43.102
Aflossing	-3.229	-3.160
Stand per 31 december	36.713	39.942
Aflossingsverplichting komend boekjaar	-3.316	-3.233
Langlopend deel per 31 december	33.397	36.709

In december 1999 is een leningovereenkomst gesloten met de Stichting Nationaal Restauratie Fonds, groot € 89.253 met een looptijd van 360 maanden (annuïteit), ingaande op 1 januari 2000. Het rentepercentage bedraagt 2,30% per jaar. De maandelijkse annuïteit bedraagt € 346. Als zekerheid is verstrekt de borgstelling door de gemeente Leiden, volgens het Raadbesluit Gemeente Leiden d.d. 7 december 1999 onder nummer 06.0145.

Van het restant van de lening per 31 december 2019 heeft een bedrag van € 19.399 een looptijd langer dan vijf jaar.

	2019	2018
	€	€
<i>Lening N.V. Bank Nederlandse Gemeenten</i>		
Stand per 1 januari	4.554.797	4.686.517
Aflossing	-137.042	-131.720
Stand per 31 december	4.417.755	4.554.797
Aflossingsverplichting komend boekjaar	-4.417.755	-137.042
Langlopend deel per 31 december	-	4.417.755

Op 1 maart 2010 is ter aflossing van het rekening-courantkrediet bij Stichting NRF een leningsovereenkomst gesloten met de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten, groot € 5.523.000. De lening heeft een looptijd tot 1 maart 2020. De aflossing geschiedt op basis van annuïteiten te voldoen in tien halfjaarlijkse termijnen van circa € 159.000, voor het eerst op 1 september. Op 1 maart 2020 resteert een saldo ten bedrage van € 4.417.755 dat in één keer dient te worden afgelost. Het rentepercentage bedraagt 4,00% per jaar.

Als zekerheid is verstrekt een borgtocht door de Gemeente Leiden, volgens het Raadbesluit Gemeente Leiden d.d. 15 december 2019 onder nummer 09.1447. De Gemeente Leiden staat onherroepelijk en onvoorwaardelijk borg voor de richtige nakoming van alle huidige en toekomstige verplichtingen van Stichting Pieterskerk Leiden die uit de overeenkomst van geldlening voortvloeien, als ware de Gemeente Leiden zelf schuldenaar. De borgstelling bedraagt € 5.523.000 vermeerderd met rente, boeten en kosten ingeval van niet nakoming van de voorwaarden van de overeenkomst door Stichting Pieterskerk Leiden.

Het restant van de lening per 31 december 2019 heeft een looptijd korter dan vijf jaar.

8. Kortlopende schulden

	31-12-2019	31-12-2018
	€	€
Aflossingsverplichtingen langlopende schulden		
Leningen	4.421.071	146.514
Crediteuren		
Crediteuren	207.086	170.956
Overige belastingen en premies sociale verzekeringen		
Omzetbelasting	6.139	-
Loonheffing	14.008	14.623
	20.147	14.623
Overige schulden en overlopende passiva		
Vakantiegeld	16.685	18.014
Rente- en bankkosten	60.660	62.487
Nettoloon	96	-
Rekening-courant Stichting Vrienden van de Pieterskerk	-	764
Projectkosten	30.000	-
Vooruitontvangen bedragen debiteuren	-	48.157
Vooruitontvangen bedragen kaartverkoop	108.115	98.014
Vooruitontvangen bijdragen op investeringen	29.241	39.970
Diversen	27.466	20.527
	272.263	287.933

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Voorwaardelijke verplichtingen

Gemeentegarantie

Middels de besluiten van de Raad van de gemeente Leiden, de dato 7 december 2006 (Raadsvoorstel r.nr. 06.0145), de dato 28 juni 2005 (Raadsvoorstel r.nr.05.0069) en de dato april 2004 (Raadsvoorstel r.nr. 04.0054), staat de gemeente garant voor de juiste en tijdige betaling van rente en aflossing van een lening van € 5.523.000 aangegaan door Stichting Pieterskerk Leiden ten behoeve van de restauratie van de Pieterskerk.

In 2008 is duidelijk geworden dat de werkzaamheden betreffende de grote restauratie niet meer binnen het budget van de restauratiebegroting kunnen worden uitgevoerd. Daarnaast is in de oorspronkelijke restauratiebegroting een rentelast geraamd als gevolg van het aangaan van een lening onder gemeentegarantie voor de financiering van de restauratiekosten. In de berekening van de omvang van deze rentepost is ervan uitgegaan dat de lening aan het eind van de restauratie geheel zou zijn afgelost door middel van inkomsten uit fondsen, acties, sponsoring en subsidies. Dit bleek te optimistisch.

Door de gemeente Leiden is beoogd om voor Stichting Pieterskerk Leiden een oplossing te creëren voor zowel de korte termijn, waardoor inkomsten uitsluitend kunnen worden ingezet voor dekking van de resterende restauratiekosten, als de langere termijn. Dit heeft geleid tot onderstaand besluit de dato 14 oktober 2008 van de Raad van de gemeente Leiden naar aanleiding van het voorstel van Burgemeester en Wethouders (Raadsvoorstel nummer 08.0085 van 2008) inzake de gemeentegarantie met betrekking tot de grote restauratie.

De Raad van de gemeente Leiden besluit:

1. De rentelasten 2008 van circa € 175.000 en 2009 van circa € 248.000 van de door de Stichting Pieterskerk onder gemeentegarantie aangegane lening van maximaal € 5.523.000 ten behoeve van de restauratie van de Pieterskerk te subsidiëren conform aankondiging in de perspectiefnota 2009-2012.
2. De Stichting Pieterskerk te verzoeken vanaf 2010 de rente en afschrijving van een investering van € 5.523.000 in de exploitatiebegroting van de kerk op te nemen.
3. Vanaf 2010 de Stichting Pieterskerk een subsidie te verstrekken van minimaal € 200.000 per jaar tot een bedrag gelijk aan het nadelig exploitatiesaldo van de Pieterskerk tot maximaal € 339.000 per jaar, conform aankondiging in de Perspectiefnota 2009-2012.
4. Deze subsidie aan nader te bepalen prestatieafspraken te verbinden.
5. De algemene Subsidieverordening van de gemeente van toepassing te verklaren op deze subsidieverstrekking.
6. Bijgaande begrotingswijziging 2008 vast te stellen en de rentelast 2009 te betrekken bij de samenstelling van de meerjarenbegroting 2009.

Op basis van het raadsbesluit onder nummer 09.1447 is in 2009 door Stichting Pieterskerk Leiden een langlopende lening afgesloten ten bedrage van € 5.523.000 bij N.V. Bank Nederlandse Gemeenten. Daarnaast is Stichting Pieterskerk Leiden in 2012 met de Gemeenten de UVOK overeengekomen.

Uitvoeringsovereenkomst (UVOK) Subsidie Gemeente Leiden - Stichting Pieterskerk Leiden 2016, d.d. 7 december 2015

Stichting Pieterskerk Leiden is op 7 december 2015 met de gemeente Leiden de UVOK overeengekomen. Deze UVOK is overeengekomen onder andere overwegende dat:

De rente en afschrijving van een renovatie-investering ad € 5.523.000 die destijds is gefinancierd met een onder gemeentegarantie aangegane lening voor 1 maart 2010 wordt opgenomen in de exploitatiebegroting van de kerk (conform verzoek van de gemeente Leiden, RV 08.0085). De gemeenteraad van Leiden d.d. 9 september 2008 (RV 08.0085) ter uitvoering van deze garantie besloten heeft tot het verstrekken van een exploitatiesubsidie aan Stichting Pieterskerk Leiden van maximaal € 339.000 vanaf 2010 en dat bij een positief exploitatieresultaat de subsidie wordt verlaagd tot minimaal € 200.000.

De gemeenteraad van Leiden heeft in 2012 (RV 12.0139) besloten tot het instellen van een reserve waaruit bij het aflopen van de geldlening (d.d. maart 2020) het restant van de schuld wordt afgelost en vanaf dat moment geen exploitatiesubsidie meer wordt verstrekt.

De gemeente Leiden al langere tijd een subsidie (ad € 41.464; 2012) ter beschikking stelt aan de Pieterskerk als zijnde kernpodium voor orgelconcerten, (voornamelijk) religieus getinte klassieke en oude muziek en grote korenmanifestaties.

De belangrijkste artikelen van de UVOK zijn onderstaand opgenomen.

Artikel 1 Duur van de uitvoeringsovereenkomst en evaluatie

Deze uitvoeringsovereenkomst heeft een looptijd van 1 jaar en loopt af op 31 december 2016.

Artikel 2 Subsidiebedrag

De exploitatiesubsidie voor de Pieterskerk bedraagt minimaal € 200.000 + € 41.773 = € 241.773 en maximaal € 339.000 + € 41.773 = € 380.773.

Het minimale bedrag wordt uitgekeerd als outputsubsidie voor de overeengekomen prestaties. Het verschil tussen het maximale bedrag en het minimale bedrag wordt verstrekt als inputsubsidie en wordt derhalve toegekend ter dekking van een eventueel negatief exploitatiesaldo. Verlaging van deze subsidie vindt plaats bij een positief exploitatiesaldo en een (reserve)vermogen groter dan 10% van de jaaromzet.

Voor het jaar 2016 is de subsidie vastgesteld op een bedrag van € 380.773, zijnde een exploitatiesubsidie van € 339.000 en een cultuursubsidie van € 41.773.

Op 4 november 2016 is de UVOK Subsidie Gemeente Leiden - Stichting Pieterskerk Leiden 2017 en 2018 overeengekomen. De exploitatiesubsidie bedraagt minimaal € 200.000 en maximaal € 339.000 onder voorbehoud van jaarlijkse vaststelling door de Gemeenteraad. Daarnaast bedraagt de inputsubsidie voor de programmering, c.q. de overeengekomen prestaties voor 2018: € 44.235. De subsidie voor het jaarlijks onderhoud bedraagt € 75.000.

De exploitatiesubsidie bedraagt € 355.830 voor 2019. Daarnaast bedraagt de subsidie voor de culturele programmering € 47.216. De subsidie voor het jaarlijks onderhoud bedraagt € 75.000.

Grond onder de Pieterskerk

Het College van Kerkrentmeesters van de Protestantse gemeente Leiden (voorheen Het College van Kerkvoogden van de Hervormde gemeente Leiden) heeft in de brief van 5 februari 2004 aan het College van Burgemeesters en Wethouders de bereidheid uitgesproken om ingeval van een eventueel faillissement van Stichting Pieterskerk Leiden de Pieterskerk wederom ter beschikking te stellen aan een nieuwe stichting die met dezelfde doelstelling als de huidige, de exploitatie kan voortzetten.

Voor toezegging van de gemeentegarantie ten behoeve van fasen I tot en met V-hoog is aan de gemeente Leiden het recht van tweede hypotheek verleend tot en ten belope ener hoofdsom van maximaal € 10.000.000, te vermeerderen met rente en kosten, die tezamen worden begroot op een bedrag van € 4.000.000, mitsdien tot een totaal bedrag van € 14.000.000.

Het recht van hypotheek is verleend op:

1. Het recht van opstal tot het in eigendom hebben van het kerkgebouw genaamd "De Pieterskerk" aan het Pieterskerkhof 1a te Leiden (bij het kadaster geregistreerd op het adres Pieterskerkstraat 1a te Leiden), met daarbij behorende kerkvoogdijkkamer, predikantenkamer, consistoriekamer en archiefgedeelte met bijruimten, gedeeltelijk aan de Pieterskerkstraat 1a *, aan de Pieterskerkhof en aan de Kloksteeg 16 te Leiden, op de percelen kadastraal bekend gemeente Leiden, sectie G nummers 2100, 2101 (beide afkomstig uit nummer 985 in gemelde gemeente en sectie), 1370, 1354, 1375, 980 en 978.

* Onjuiste aanduiding bij het kadaster heeft geleid tot onjuiste aanduiding in de hypotheekakte. De Pieterskerk is gelegen aan de Pieterskerkhof 1a in plaats van de Pieterskerkstraat 1a. De kadastrale nummers zijn wel correct.

2. Het recht van opstal tot het in eigendom hebben van verbouwingen en werken in casu quo onder de grond van de voormelde percelen kadastraal bekend gemeente Leiden, sectie G nummers 2101, 1354, 1370 en 1375 en meer speciaal het hebben van een opslagkelder in een gedeelte van gemelde kadastrale percelen nummers 1375 en 2101 met bovengrondse toegang middels een aanbouw aan en doorgang vanuit de Pieterskerk in de middelste travee, recht tegenover de Muskadelsteeg.

Garantie Stichting Vrienden van de Pieterskerk

De Stichting Vrienden van de Pieterskerk verstrekken een garantie van maximaal € 55.000 voor de jaren 2015, 2016, 2017, 2018 en 2019.

6 TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2019

	Realisatie 2019	Begroting 2019	Realisatie 2018
	€	€	€
9. Opbrengsten			
Huur kerkgebouw en nevenruimten	193.416	196.000	183.127
Opbrengst catering	464.016	395.000	466.004
Opbrengst techniek	214.495	135.000	159.799
Opbrengst faciliteiten	296.011	309.000	319.451
Opbrengst personeel	282.897	222.000	256.964
Overige opbrengsten	362.809	406.500	402.178
	<u>1.813.644</u>	<u>1.663.500</u>	<u>1.787.523</u>
10. Subsidiebaten			
Subsidie Gemeente Leiden	355.830	341.500	347.151
Subsidie UVOK Gemeente Leiden	47.216	47.000	44.235
	<u>403.046</u>	<u>388.500</u>	<u>391.386</u>
11. Project management			
Kosten catering	370.630	278.000	359.192
Kosten techniek	162.119	96.000	120.266
Kosten faciliteiten	174.786	164.000	181.943
Kosten personeel	182.774	127.000	147.124
Overige kosten	148.011	158.000	136.264
	<u>1.038.320</u>	<u>823.000</u>	<u>944.789</u>
12. Personeelslasten			
Lonen en salarissen	339.037	347.250	339.341
Sociale lasten	59.516	54.750	61.753
Pensioenlasten	28.109	29.600	28.995
Overige personeelslasten	132.821	147.400	136.819
	<u>559.483</u>	<u>579.000</u>	<u>566.908</u>
<i>Lonen en salarissen</i>			
Bruto lonen	315.431	321.500	315.205
Mutatie vakantiegeldverplichting	23.606	25.750	24.136
	<u>339.037</u>	<u>347.250</u>	<u>339.341</u>

	Realisatie 2019	Begroting 2019	Realisatie 2018
	€	€	€
<i>Sociale lasten</i>			
Premies sociale verzekeringswetten	53.310	54.750	55.358
Ziekteverzuimverzekering	6.206	-	6.395
	<u>59.516</u>	<u>54.750</u>	<u>61.753</u>
<i>Pensioenlasten</i>			
Pensioenlasten	<u>28.109</u>	<u>29.600</u>	<u>28.995</u>
<i>Overige personeelslasten</i>			
Kostenvergoedingen	5.276	2.400	5.118
Cursus en bijscholing personeel	13.273	10.000	7.308
Freelance medewerkers	112.247	135.000	114.577
Overige personeelskosten	2.025	-	9.816
	<u>132.821</u>	<u>147.400</u>	<u>136.819</u>
Personeelsleden			
Bij de stichting waren in 2019 gemiddeld 8 personeelsleden werkzaam (2018: 8) op basis van fulltime eenheden (FTE).			
13. Afschrijvingen			
<i>Afschrijvingen materiële vaste activa</i>			
Gebouwen (incl. verbouwingen)	25.692	55.000	26.614
Restauraties	161.229	128.000	154.535
Exploitaties	13.051	15.000	13.137
	<u>199.972</u>	<u>198.000</u>	<u>194.286</u>
Afschrijving ten laste van bestemmingsreserve	<u>-18.680</u>	<u>-</u>	<u>-18.680</u>
	<u>181.292</u>	<u>198.000</u>	<u>175.606</u>
14. Overige bedrijfslasten			
Huisvestingslasten	102.984	105.000	130.032
Kosten beheer en management	70.820	70.000	80.515
Verkooplasten	53.714	50.000	65.474
Overige kosten	29.028	33.500	28.824
	<u>256.546</u>	<u>258.500</u>	<u>304.845</u>

	Realisatie 2019	Begroting 2019	Realisatie 2018
	€	€	€
<i>Huisvestingslasten</i>			
Onderhoud onroerend goed	63.056	77.000	41.096
Energiekosten	49.655	60.000	75.168
Schoonmaakkosten	38.162	32.000	41.288
Assurantie	34.344	40.000	30.074
Overige huisvestingskosten	1.867	4.000	1.955
Dotatie voorziening groot onderhoud	20.000	-	20.000
	<u>207.084</u>	<u>213.000</u>	<u>209.581</u>
BRIM subsidie	-29.100	-33.000	-4.549
Onderhoudssubsidie Gemeente Leiden	-75.000	-75.000	-75.000
	<u>102.984</u>	<u>105.000</u>	<u>130.032</u>
<i>Kosten beheer en management</i>			
Beheerkosten	4.908	8.000	10.120
Kosten netwerkbeheer	42.211	40.000	49.767
Telefoon en porti	8.611	7.000	6.822
Representatiekosten	8.806	7.000	8.443
Bestuurskosten	5.959	4.000	1.316
Kosten Arboned	325	4.000	4.047
	<u>70.820</u>	<u>70.000</u>	<u>80.515</u>
<i>Marketingkosten</i>			
Contributie branchevereniging	6.424	5.000	6.915
Beurskosten	5.000	1.000	6.813
Advertentiekosten	25.214	25.000	26.340
Kosten website	1.215	6.000	3.155
Promotiemateriaal	4.147	5.000	9.447
Provisies	4.485	-	3.124
Diversen	7.229	8.000	9.680
	<u>53.714</u>	<u>50.000</u>	<u>65.474</u>

	Realisatie 2019	Begroting 2019	Realisatie 2018
	€	€	€
<i>Overige kosten</i>			
Accountantskosten	17.000	22.500	17.082
Bedrijfskleding	27	1.000	2.014
Kosten orgels	3.776	3.000	2.308
Advieskosten	6.332	2.000	6.214
Overige algemene lasten	1.893	5.000	1.206
	<u>29.028</u>	<u>33.500</u>	<u>28.824</u>

Ter dekking van het verlies is door Stichting Vrienden van Pieterskerk Leiden een bijdrage van € 55.000 verstrekt.

Financiële baten en lasten

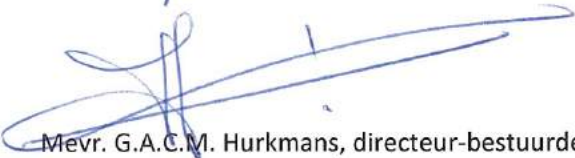
15. Financiële baten en lasten

Financiële baten en lasten

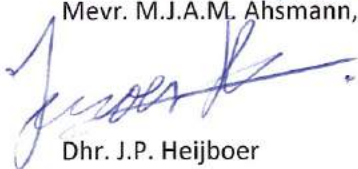
Rente lening Stichting NRF	-885	-2.000	-1.180
Rente lening N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	-178.993	-195.000	-186.141
Rente lening Rabobank	-78	-3.000	-1.088
Overige bankrente en -kosten	-2.160	-	-2.261
	<u>-182.116</u>	<u>-200.000</u>	<u>-190.670</u>

Ondertekening Bestuur en Raad van Toezicht voor akkoord

Leiden, 9-6-2020

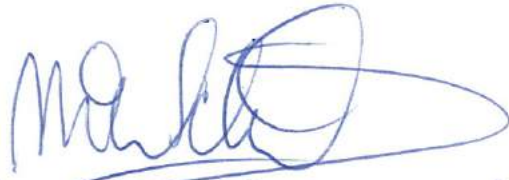

Mevr. G.A.C.M. Hurkmans, directeur-bestuurder

Mevr. M.J.A.M. Ahsmann, secretaris

Dhr. J.P. Heijboer

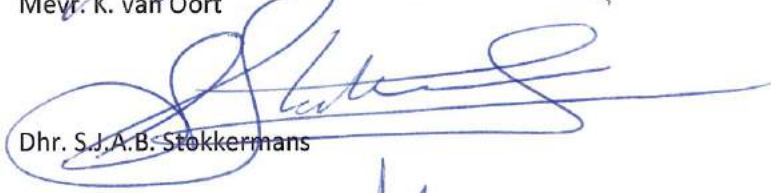

Dhr. G.J.H.C. Kramer

Mevr. C.M.T. Metselaar

Mevr. H.H. Schultz van Haegen

Dhr. J.Th. Hoekema

Mevr. K. van Oort

Dhr. S.J.A.B. Stokkermans

Dhr. J.A. Hulscher

OVERIGE GEGEVENS

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur en de Raad van Toezicht van Stichting Pieterskerk Leiden

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting Pieterskerk Leiden te Leiden gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pieterskerk Leiden per 31 december 2019 en van het exploitatieresultaat over 2019 in overeenstemming met de in Nederland geldende Richtlijn voor de verslaggeving voor kleine organisaties zonder winststreven.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2019;
2. de staat van baten en lasten over 2019;
3. het kasstroomoverzicht over 2019; en
4. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pieterskerk Leiden zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materiële onzekerheid over de continuïteit

Het coronavirus heeft ook invloed op Stichting Pieterskerk Leiden. Op pagina 32 van de toelichting op de jaarrekening is door het bestuur toegelicht wat de impact van het virus op Stichting Pieterskerk Leiden reeds is geweest en met wat voor impact het verder nog rekening houdt. Ook is toegelicht welke maatregelen het management al heeft genomen en welke maatregelen het voornemens is nog te nemen, waarbij ook is aangegeven van welke door de regering beschikbaar gestelde faciliteiten het verwacht gebruik te maken. Uit de toelichting blijkt ook dat er grote onzekerheden blijven bestaan. Het management geeft daarbij aan dat er sprake is van een ernstige onzekerheid met betrekking tot de continuïteit van de stichting.

BANK NL 97 ABNA 0490 6856 33
BTW 8529.23.363.B.01
KVK 58205969

Audit To Be is een samenwerkingsverband tussen

Op alle met ons gesloten overeenkomsten zijn van toepassing de algemene voorwaarden voor dienstverlening waarin een beperking van onze aansprakelijkheid is opgenomen. Deze kunnen u op aanvraag worden toegezonden.

Wij hebben de uiteenzetting van de situatie en de hierbij behorende onzekerheden beoordeeld en zijn van mening dat dit gegeven de situatie een adequate toelichting is. Doordat er onzekerheid is over wat de uiteindelijke economische impact van het coronavirus zal zijn, spreekt er ook veel onzekerheid uit deze toelichting.

Op grond van de door ons uitgevoerde werkzaamheden en de verkregen controle-informatie zijn wij van mening dat, rekening houdend met de onzekerheden die er op het moment van afgifte van deze controleverklaring zijn, de stichting de situatie in haar jaarrekening goed toelicht en haar jaarrekening terecht opmaakt op basis van continuïteit in overeenstemming met het verslaggevingsstelsel. Rekening houdend met deze situatie hebben wij - in lijn met de controlestandaarden - een goedkeurend oordeel over de jaarrekening verstrekt in deze controleverklaring.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Richtlijn voor de verslaggeving voor kleine organisaties zonder winststreven vereist is.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Richtlijn voor de verslaggeving voor kleine organisaties zonder winststreven en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Richtlijn voor de verslaggeving voor kleine organisaties zonder winststreven.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheid van het bestuur en de Raad van Toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de Richtlijn voor de verslaggeving voor kleine organisaties zonder winststreven. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de Raad van Toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Voorburg, 9 juni 2020

Audit To Be B.V.

C.L. van Leeuwen
Accountant-Administratieconsulent

Cornelis
Leonardus van
Leeuwen

Digitaal ondertekend door Cornelis
Leonardus van Leeuwen
DN: cn=Cornelis Leonardus van Leeuwen,
o=NL, ou=Cornelis Leonardus van Leeuwen,
email=c.vanleeuwen@audit-to-be.nl
Reden: Digitale ondertekening
Datum: 2020.06.09 11:28:09 +0200

BIJLAGEN

1. OVERZICHT VASTE ACTIVA

GB-nr	Omschrijving activa	Aanschafwaarde		Afschrijvingen		Boek- waarde 31.12.2019	Afschrij- vingsper- centage %
		Investeringen 2019	Desinvesteringen 2019	2019	Desinvest. 2019		
		€	€	€	€	€	
	Gebouwen (incl. verbouwingen)						
	Gebouwen (incl. verbouwingen)						
108	Gebouwen en opstalrecht	5	-	-	-	5	0
1210	Goudleerbehang KMK Jochem Meijer	4.446	-	4.446	-	1.776	10
		4.446	-	4.446	-	1.776	
1220	2012 Verlichting	7.440	7.440	2.354	2.354	-	20
1220	2012 Ontvangen gift verlichting	10.000	10.000	2.354	2.354	-	20
1220	2014 Verlichting	11.769	2.560	8.289	-	9.209	20
1220	17-04-2019 Kroonluchter Lutherse gemeente	-	-	-	-	1.000	20
		9.209	1.000	8.289	-	1.000	
1230	2012 Subsidie sleutelplan	6.000	-	6.000	-	-	20
1230	2012 Sleutelplan	14.311	-	14.311	-	-	20
		8.311	-	8.311	-	-	
1265	Herinrichting entree t/m 2003	8.757	-	8.757	-	-	10
1265	Herinrichting entree investeringen 2004	58.569	-	58.569	-	-	10
1265	Herinrichting entree investeringen 2005	32.482	-	32.482	-	-	10
1265	Subsidie St. Vrienden	102.713	-	102.713	-	-	10
1265	Herinrichting entree investeringen 2006	20.025	-	20.025	-	-	10
1265	Herinrichting Tuin	6.000	-	6.000	-	2.850	10
1265	Schuildeur + luchtgordijn + installatie	7.285	-	3.098	-	3.458	10
		30.405	-	22.768	-	6.308	
1270	Kantoor Honk investeringen 2006	1.633	-	1.633	-	-	10
1270	Kantoor Honk investeringen 2007	1.783	-	1.783	-	-	10
1270	Kantoor Honk investeringen 2016	3.667	-	856	-	2.444	10
		7.083	-	4.272	-	2.444	2.811
1280	2015 Compressor	1.361	-	442	-	783	10
1280	2016 Vacuum pomp / Cloud chamber	997	-	100	-	639	10
1280	2016 Vacuum pomp / Cloud chamber	997	-	233	-	664	10
1280	2017 Datafox t/dregistratieterminal	1.234	-	226	-	885	10
		4.589	-	1.159	-	2.971	10

1. OVERZICHT VASTE ACTIVA

GB-nr	Omschrijving activa	Aanschafwaarde		Afschrijvingen		Boek- waarde 31.12.2019	Afschrij- vingsper- centage
		Investeringen 2019	Desinvesteringen 2019	2019	Desinvest. 2019	31.12.2019	
		€	€	€	€	€	%
1505	Verbouwing bibliotheek - bar	2.465	-	1.193	247	1.440	10
1505	Verbouwing bibliotheek - kassa	1.600	-	773	160	933	10
1505	Verbouwing bibliotheek - spoeltapblad	772	-	772	77	449	10
1505	Verbouwing bibliotheek - buffet	1.100	-	523	110	633	10
1505	Verbouwing bibliotheek - schuifraamloket	1.958	-	931	196	1.127	10
1505	Verbouwing bibliotheek - koelkast vriezer en oven	4.264	-	2.024	426	2.450	10
1505	Verbouwing bibliotheek - televisie	1.270	-	603	127	730	10
1505	Verbouwing bibliotheek - elektra	1.953	-	926	195	1.121	10
1505	Verbouwing bibliotheek - koffiemachine	2.003	-	934	200	1.134	10
1505	Verbouwing bibliotheek - elektra	3.783	-	1.764	378	2.142	10
1505	Verbouwing bibliotheek - elektra tbv hetelucht gordijn	1.350	-	630	135	765	10
1505	Bijdrage Stichting Vrienden	20.000-	-	9.333-	2.000-	11.333-	10
1505	Verbouwing bibliotheek - Schuifdeur naar Cafe	3.850	-	1.508	385	1.957	10
1505	Verbouwing bibliotheek - Elektra tbv schuifdeur	197	-	76	20	96	10
		6.566	-	2.924	656	3.580	
1550	Project keuken / bar / kantoortoren	107.228	-	96.498	5.361	101.859	5
	Doorbelasting afschrijvingskosten v.d. Werff	-	-	2.180	-	2.180	
1550	Investering keuken (2007)	9.809	-	9.809	-	9.809	10
1550	Lichtgevend Alu strips	1.400	-	373	140	513	10
1550	Lockerkast	1.485	-	385	149	534	10
		119.922	-	109.245	5.650	114.895	
1560	Renovatie toiletgroep	170.140	-	153.111	8.507	161.618	5
	Investeringen minus subsidies 2017	170.140	-	153.111	8.507	161.618	
1565	Buitenopslag	19.492	-	3.898	3.898	7.796	20
		19.492	-	3.898	3.898	7.796	
1580	Escaperoom	17.305	-	4.903	3.461	8.364	20
	Escaperoom in gebruik vanaf 17/06/2017	-	-	-	-	-	
		17.305	-	4.903	3.461	8.364	
		397.473	1.000	321.105	25.692	346.797	
	Totaal gebo (incl. verbouwingen)		0-		-		

1. OVERZICHT VASTE ACTIVA

GB-nr	Omschrijving activa	Investeringen		Desinvesteringen		31.12.2019		2019		31.12.2019		waarde 31.12.2019	vings-per-centage
		2019		2019		€		€		€			
		€		€		€		€		€			
Exploitatie													
Inventaris:													
1236	2005 Vorkheftruck (minus € 5.000 subsidie)	14.000	-	-	-	14.000	-	-	14.000	-	-	10	
1236	2005 Vleugel (piano)	8.403	-	-	-	8.403	-	-	8.403	-	-	10	
1236	2008 Veegmachine	11.459	-	-	-	11.459	-	-	11.459	-	-	10	
1236	2010 Meubels	14.460	-	-	-	14.460	-	-	14.460	-	-	20	
1236	2011 Telefooncentrale	4.000	-	-	-	4.000	-	-	4.000	-	-	20	
1236	2011 Tactius IT systeem	27.439	-	-	-	27.439	-	-	27.439	-	-	20	
1236	2011 Tactius IT systeem subsidie	20.000	-	-	-	20.000	-	-	20.000	-	-	20	
1236	2011 Bekleding stoelen Kerkmeesterkamer	2.576	-	-	-	2.576	-	-	2.576	-	-	20	
1236	2012 Vergoeding bekleding stoelen Kerkmeesterkamer	1.533	-	-	-	1.533	-	-	1.533	-	-	20	
1236	2012 Bureaustoelen 5x	3.625	-	-	-	3.625	-	-	3.625	-	-	20	
1236	2013 Weber airco	3.800	-	-	-	3.800	-	-	3.800	-	-	20	
1236	2014 2 iPad's	792	-	-	-	792	15	-	792	-	-	20	
1236	2014 Breedbeeld TV	1.858	-	-	-	1.858	29	-	1.858	-	-	20	
1236	2014 5 x bureaustoel	3.625	-	-	-	3.383	242	-	3.625	-	-	20	
1236	2014 Bank	474	-	-	-	474	31	-	474	-	-	20	
1236	2014 Hoesenset	520	-	-	-	520	61	-	520	-	-	20	
1236	2015 3x iPad	1.079	-	-	-	1.079	215	-	1.079	-	-	20	
1236	2015 stellingen	1.382	-	-	-	1.382	276	-	1.357	25	-	20	
1236	2015 iPad	536	-	-	-	536	107	-	526	10	-	20	
1236	2015 Lightspeed kassasysteem	588	-	-	-	588	423	-	541	47	-	20	
1236	2015 2x bureaustoelen	1.450	-	-	-	1.450	967	-	1.257	193	-	20	
1236	2015 Thin cliënt	490	-	-	-	490	319	-	417	73	-	20	
1236	2015 Theaterdoeken	3.973	-	-	-	3.973	795	-	3.379	594	-	20	
1236	2015 Thin cliënt	505	-	-	-	505	320	-	421	84	-	20	
1236	2015 Server-systeem	1.367	-	-	-	1.367	842	-	1.115	252	-	20	
1236	2015 Server-systeem	3.641	-	-	-	3.641	2.184	-	2.912	729	-	20	
1236	2016 SMEG vaatwasser	3.699	-	-	-	3.699	740	-	2.960	739	-	20	
1236	2016 Server systeem	12.465	-	-	-	12.465	2.493	-	9.972	2.493	-	20	
1236	2016 tuinstoelen	2.546	-	-	-	2.546	509	-	1.951	595	-	20	
1236	2016 deurbeslag	775	-	-	-	775	426	-	581	194	-	20	
1236	2016 Thin cliënt	490	-	-	-	490	237	-	335	155	-	20	
1236	2016 salto deurbeslag	1.287	-	-	-	1.287	257	-	814	473	-	20	
1236	2016 iPad	429	-	-	-	429	86	-	258	171	-	20	
1236	2017 Tuinset Rameau	1.370	-	-	-	1.370	548	-	822	548	-	20	
1236	2017 salto deurbeslag	1.141	-	-	-	1.141	380	-	608	533	-	20	
1236	2017 Oplaadpunt mobiele telefoons	814	-	-	-	814	163	-	407	407	-	20	
1236	2018 Zit/sta bureau's (7x) (26/04/2018)	3.922	-	-	-	3.922	784	-	1.307	2.615	-	20	
1236	2018 Zit/sta bureau's (2x) (04/06/2018)	1.136	-	-	-	1.136	227	-	359	777	-	20	
1236	2018 Speedroldeur doek (14/06/2018)	2.663	-	-	-	2.663	533	-	799	1.864	-	20	
1236	2018 Casba 2 lirma fauteuils (22-06-2018)	1.019	-	-	-	1.019	102	-	306	713	-	20	
1236	2018 Banken cognac (03/07/2018)	876	-	-	-	876	175	-	263	613	-	20	
1236	19-12-2018 - (via CC) QuizExpress	-	1.007	-	-	-	201	-	201	806	-	20	
1236	01-05-2019 - Ladenblok / flessenkoeling	-	3.820	-	-	-	509	-	509	3.311	-	20	
1236	19-06-2019 - printers/scanners	-	2.916	-	-	-	292	-	292	2.624	-	20	
1236	29-07-2019 - Matrix wanden opslag kooromgang	-	4.445	-	-	-	370	-	370	4.075	-	20	
		125.140	12.188	-	-	137.328	99.940	11.676	-	111.616	25.712		

1. OVERZICHT VASTE ACTIVA

GB-nr	Omschrijving activa	Aanschafwaarde		Afschrijvingen		Boek- waarde 31.12.2019	Afschrij- vingsper- centage
		Investeringen 2019	Desinvesteringen 2019	2019	Desinvest. 2019		
		€	€	€	€	€	%
	Licht, geluid en rigging:						
1240	2000 Stagemaker	7.060	-	-	7.060	7.060	6,7
1240	2013 Evelements techniek inventaris	2.810	-	-	2.810	2.810	20
1240	2013 CCV mobiele pin	799	-	-	799	799	33
1240	2014 Licht- en geluidskaar	744	-	36	708	744	-
1240	2016 Verlocks & steels	712	-	142	403	545	20
1240	18-04-10 - Switch & Router					167	20
	Licht, geluid en rigging	5.983	-	1.197	897	2.094	3,889
		18.108	-	-	-	-	20
				1.375	12.677	14.052	39,83
	Diverse:						
1320	Kerkelijk kunstbezit (inventarisatieverzaamheden)						
	Diversen	2.240	-	-	2.240	2.240	10
		2.240	-	-	2.240	2.240	-
	Totaal exploitatie	145.488	12.188	-	114.857	127.908	29.768
	Totaal materiële vaste activa	6.905.587	13.188	0-	1.594.742	1.794.713	5.124.062